

НОВЫ ЧАС

ГЕНАДЗЬ ГРУШАВЫ

Стар. 4

У АСАДЖАНЫМ АСТРАУЦЫ

Хоць мы і не цешылі сябе ілюзіямі, убачанае пераўзышло ўсе нашы чаканні

Стар. 6

РАСІЯ ЎВАХОДЗІЦЬ У СПЯЧКУ

Чым абавязаны адзінаросы перамозе: фальсіфікацыі, канкрэтным дасягненням або стыхійнай народнай любові?

Стар. 13

ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ПАЭЗІІ

Стар. 14

**ЧЫТАЙЦЕ
Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!**

Паэтыка армянскай драмы

Нарыс Марыі Мартысевіч

3 дакладам выступае Аудроніс Ажубаліс, старшыня Камітэта замежных спраў Сейма Літвы

істотнае зніжэнне візавых коштаў у краіны ЕС, то беларускае кіраўніцтва павінна зрабіць інстытуцыйнай рамкай, якая зробіць больш простымі прыцягванне рэальных інвестыцый і пашырэнне гандлю з Еўропай.

Здавалася, «Усходняе партнёрства» не абячае грунтоўнай эканамічнай альтэрнатывы: з усяго бюджэту праграмы 2007–2010 гадоў у 600 мільёнаў еўра для беларускіх праектаў прапанавана толькі 20 мільёнаў. Але праграма павінна зрабіць інстытуцыйнай рамкай, якая зробіць больш простымі прыцягванне рэальных інвестыцый і пашырэнне гандлю з Еўропай. Яна мусіць паступова падключыць Беларусь да славуных чатырох свабодаў — перамяшчэння тавараў, паслуг, капіталаў і працоўнай сілы.

Ці не будзе зацікаўлены звычайны беларус прыкласці свае працоўныя навыкі ў краіне Еўрасаюза, атрымліваючы вартае ўзнагароджанне? Яшчэ важней тое, што ЕС — вялізны патэнцыйны рынак і інвестар, магчымасці якога — з прычыны сваіх неадпаведнай структуры эканомікі і заканадаўчай практыкі і базы — Беларусь не выкарыстоўвае.

Пра відавочныя плюсы збліжэння з ЕС з лічбамі ў руках казаў кіраўнік навукова-даследчага цэнтру Мізеса эканаміст Яраслаў Раманчук. ВУП Еўрасаюза складае 17 трлн. долараў, перавышаючы ВУП ЗША (14,44 трлн.). ЕС — буйнейшы ў свеце экспартёр (у 2008 годзе — 5913 млрд.), імпартёр (6268 млрд.) і інвестар. Экспарт і імпарт Беларусі ў параўнанні з 27 краінамі ЕС склаў у мінулым годзе толькі 0,56% і 0,63% адпаведна. Непасрэдныя інвестыцыі Еўрасаюза ў 2008 годзе дасягнулі 1 трлн. долараў, а аб'ём банкаўскіх актываў — 46,8 трлн. Беларуска-банкаўская сістэма налічвае ад іх толькі 0,001%!

Яраслаў Раманчук бачыць поўнае раскрыццё патэнцыялу «Усходняга партнёрства» ў канцэнтрацыі рэсурсаў на буйных міжнародных эканамічных праектах, што яднаюць інтарэсы суседзяў і спрыяюць іх еўрапейскай інтэграцыі. Такіх, як «Аўтастрада «Еўропа» паміж Клайпедай, Вільнюсам, Мінскам і Кіевам. Або «Балта-Чарнаморская плынь» з далучэннем да трох краін Польшчы, каб забяспечыць транзіт электрычнасці паміж імі

і ўваходжанне ў энергетычны рынак ЕС. Плюс сумесныя экалагічныя, лагістычныя, адукацыйныя ініцыятывы — еўрапеізацыя праз эканоміку, якая спакваля будзе рыхтаваць глебу для палітычнай мадэрнізацыі.

Эканоміка — не адзіны з аспектаў праграмы, якую госць канферэнцыі, старшыня камітэта замежных спраў сейма Літвы Аудроніс Ажубаліс назваў «не заменай інтэграцыі, а спробай стварыць прывадны рамень дэмакратыі». Меркаванні Ажубаліса, уплывовага аўтара і рэалізатара ідэі ўключэння Беларусі ў праграму «Усходняга партнёрства», асабліва істотныя: ад Беларусі ЕС чакае выканання прынятых на сябе палітычных прынцыпаў і абавязкаў, іх рэальнага ажыццяўлення, а не сімуляцыі. «Гэта спыненне палітычна матываванага крымінальнага пераследу, лібералізацыя дзейнасці СМІ, змена выбарчага заканадаўства, свабода дзейнасці недзяржаўных арганізацый і партый».

Паводле Ажубаліса, у стаўленні ЕС да Беларусі дамінуе не прагматычны прынцып real politik, а каштоўнасны падыход. Таму да лістапада Брусель спадзяецца ўбачыць рэальныя крокі нашай краіны да дэмакратызацыі. Праграма не можа мець дачыненні выключна з афіцыйным Мінскам — у партнёрстве мусіць быць прадстаўлена апазіцыя, роля і месца якой залежыць і ад яе ўласнай актыўнасці.

Падводзячы вынікі дыскусіі, лідэр Аб'яднанай грамадзянскай партыі Анатоль Лябедзька прапанаваў меры, каб засцерагчы праграму «Усходняга партнёрства» ад прыватызацыі ў інтарэсах выключна беларускіх уладаў. Ён заклікаў ЕС заснаваць інстытут спецпрадстаўніка па Беларусі і прапанаваў правесці з падтрымкай ЕС спецыяльную канферэнцыю па Беларусі, прысвечаную арганізацыі свабодных выбараў, без якіх нельга разлічваць ні на палітычныя, ні на эканамічныя перамены ў краіне.

Даволі вострая дыскусія працягвалася ў кулуарах, паміж пасяджэннямі. Прычым свае меркаванні палітыкі і аналітыкі не хавалі ад журналістаў.

Працяг тэмы на стар. 5 ▶

«УСХОДНЯЕ ПАРТНЁРСТВА»: ПАМІЖ ЭКАНАМІЧНЫМ І ПАЛІТЫЧНЫМ ВЕКТАРАМІ

Алесь ЛЯХ

10 кастрычніка ў гатэлі «Crowne Plaza» прайшла міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «ЕС—Беларусь: контуры партнёрства». Упершыню ў Беларусі экспертная супольнасць такога высокага ўзроўню абмяркоўвала перспектывы ўзаемаадносін нашай краіны з аб'яднанай Еўропай.

Арганізатарам канферэнцыі — Нацыянальнаму камітэту Аб'яднаных дэмакратычных сіл і Аналітычнаму цэнтру «Стратэгія» — спрыяў сам час. Па словах прафесара Алега Манаева,

чарговае сацыялагічнае апытанне, праведзенае яго Незалежным інстытутам сацыяльна-эканамічных і палітычных даследаванняў у верасні, прынесла «сімвалічную сенсацыю». Упершыню колькасць тых, хто аддае перавагу магчымай інтэграцыі з ЕС перад аб'яднаннем з Расіяй, аказалася большай — 42,7% супраць 38,3%.

Чым праграма «Усходняе партнёрства» карысна краіне, якія інстытуцыйнальныя пераўтварэнні яна прынясе, якія абячае перспектывы ў галіне эканомікі і палітычнага жыцця, каго з еўрапейскіх краін дэмакратычная грамадскасць можа разглядаць у якасці сваіх бліжэйшых партнёраў — вось няпоўны пералік тэм, што дыскусаваліся цягам трох сесійных пасяджэнняў.

У зале прысутнічалі эксперты, палітолагі і эканамісты, прадстаўнікі дэмакратычных партый

Беларусі, кіраўнікі і спецыялісты парламенцкіх камісій па еўраінтэграцыі і замежных справах Літвы, Украіны і Польшчы, амбасадары і супрацоўнікі замежных дыпламатычных місій. Запрошаныя на мерапрыемства міністр замежных спраў РБ Сяргей Мартынаў і кіраўнік Адміністрацыі прэзідэнта Уладзімір Макей заўважаны не былі: афіцыйная Беларусь дыстанцуецца ад сабраных недзяржаўнымі арганізацыямі форумаў, не зважаючы на ўзровень іх прадстаўнічасці.

Не выпадкова кожная з умоўных груп, уцягнутых у ажыццяўленне «Усходняга партнёрства» — а гэта ўлада, апазіцыя, грамадзянская супольнасць і звычайныя грамадзяне, — па словах палітолага Беларускага інстытута стратэгічных даследаванняў Дзяніса Мельянцова, бачыць у ім свой інтарэс. І калі простага беларуса можа цікавіць

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

2

НАВІНЫ РЭГІОНАЎ

ГРОДНА. НОВАЯ КНІГА ПРАЗАІКА І ЖУРНАЛІСТА

1 лістапада спаўняецца 25 гадоў з таго дня, як Сяргей Астраўцоў пачаў працаваць у Гродна журналістам. Адначасова ён стаў пісаць прозу. У апошняй кнізе «Каты Ёзафа Ратцынгера. Апавяданні, эсэ, зацемкі, рэпартажы з Гародні» сабраны тэксты ў розных жанрах, якія аўтар друкаваў у газеце «Наша Ніва». У першым, адноўленым у 1991 годзе, нумары газеты выйшла яго апавяданне «Мытыя яблыкі» — пра падзеі 1968 года ў Чэхаславацкім. Апошні тэкст кнігі датуецца 2007-м годам, гэта кароткае эсэ «Рымскае варэнне з Крэйдавых гор». У гэты дзень у памяшканні ТБШ адбудзецца прэзентацыя гэтай кнігі.

ВІЛЬНЯ. УГАНАРАВАЛІ БЕЛАРУСА

У Віленскай ратушы адбылася ўрачыстая цырымонія ўзнагароды найбольш выбітных віленчукоў за значны ўклад у развіццё горада Вільні і Віленскай самауправы. Гэтай узнагародай, якая ўручалася ўпершыню, былі адзначаны чыноўнікі, чальцы сойму, мастакі, грамадскія дзеячы. Усяго было адзначана 19 чалавек. Сярод іх — старшыня Таварыства беларускай культуры Хведар Нюнька. Віленская самауправа высока ацаніла яго працу на ніве беларушчыны і ўзбагачэнне культуры Вільні. Нюнька быў адзіным з прадстаўнікоў нацыянальных меншасцяў, хто атрымаў гэту высокую ўзнагароду «За заслугі для Віленскай самауправы».

АШМЯНЫ. ЮБІЛЕЙ ШКОЛЫ ПА-БЕЛАРУСКУ

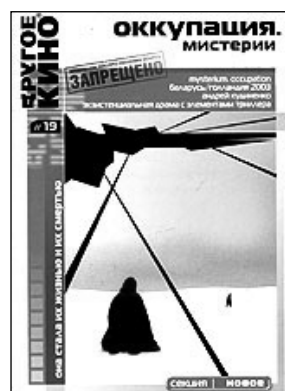
Творчая сустрэча з бардам ды дударом Змітром Сідаровічам і салісткай Дзяржаўнага камернага хору РБ Тацянай Матафонавай адбылася ў сярэдняй агульнаадукацыйнай школе вёскі Кальчуні Ашмянскага раёну. Школа ў гэты дзень святкавала 40-годдзе. Дырэктар школы Антон Пятровіч Шмукста зазначыў: «Такія сустрэчы 15 гадоў таму былі частымі, а цяпер, на жаль, вельмі рэдкія. У нас, напрыклад, усе маладыя настаўнікі паехалі нядаўна ў Гальшаны на фест, дзе выступалі гурты «Унія», «Стары Ольса». Маладое пакаленне вельмі цікавіцца неформальнай маладой беларускай культурай. Наогул, трэба, каб у краіне было сапраўднае двухмоўе, бо пытанні мовы ў блізкай нам Літве, і на Украіне, вырашаюцца спакойна, нам беларускую мову трэба вучыць і карыстацца ёй належным чынам». Зміцер Сідаровіч падкрэсліў, што паводле яго назіранняў на апошніх канцэртах у правінцыі заўважаецца вялікая цікавасць да дзеячаў беларускай культуры. Дарэчы, выступы артыстаў адбываліся ў межах кампаніі «Будзьма беларусамі» і прайшлі ў саміх Ашмянах і Лідзе.

ВІЛЕЙКА. ПРЭЗЕНТАЦЫЯ ПРАЕКТА

У Вільцы адбылася прэзентацыя краязнаўчага праекту «Шляхамі Вільчыны». Праект прадстаўляе сабой мультымедычны дыск, у якім прысутнічаюць тэкставыя і графічныя матэрыялы пра розныя аб'екты раёна. Дыск прысвечаны светлай памяці трагічна загінулага мясцовага даследчыка даўніны і сучаснасці Віталія Міхайлавіча Кастэнікі. Падчас прэзентацыі стваральнікі дыску распавялі пра гісторыю ідэі, этапы яе рэалізацыі. Прэзентаваная версія не з'яўляецца канчатковым варыянтам. Дыск будзе ўвесь час папаўняцца новымі матэрыяламі. Стваральнікі заклікаюць усіх ахвочых далучацца да яго нападнення.

ДОКШЫЦЫ. СУПРАЦЬ КАМУНІЗМУ І ФАШЫЗМУ

Увечары 10 кастрычніка маладзёны раздавалі ў Докшыцах улёткі «Камунізм=фашызм», на адваротным баку якіх утрымлівалася інфармацыя пра злачынствы камуністычнага рэжыму. Уначы з суботы на нядзелю улёткі гэткага ж зместу з'явіліся на слупах і агароджах у цэнтры горада, а таксама на помніку Леніну.

ГРОДНА. СКАНДАЛЬНЫ ФІЛЬМ У «СВАБОДНЫМ КІНО»

У памяшканні Таварыства беларускай школы адбыўся сумесны прагляд фільма «Акупацыя. Містэрыя» — мастацкага фільма рэжысёра Андрэя Кудзіненкі па сцэнары Аляксандра Качана, знятага ў 2004 годзе. Экзістэнцыяльная драма з элементамі трылера. У Беларусі за недастатковы патрыятызм фільм забаронены да пракату. Ён складаецца з трох навілаў пра каханне на фоне фашысцкай акупацыі Беларусі.

Тры прыватныя гісторыі без усялякага гераізму вайны. Поўны пераварот у разуменні таго, хто такія беларусы, а хто — савецкія партызаны, якія дзейнічалі падчас вайны на тэрыторыі нашай краіны. «Акупацыя. Містэрыя» — першы несавецкі беларускі фільм. Фільм пачынаецца з правакацыйнага сцверджання: «Пяцьсот гадоў таму яны не ведалі, што яны беларусы, але іх дзяржава была найбольшай у Еўропе. Калі яны даведліся пра гэта, у іх ужо не было дзяржавы. Сто гадоў іх лічылі недаробленымі рускімі. Потым дваццаць гадоў — непаўнаартаснымі палякамі. Яшчэ два гады — савецкімі. А потым пачалася вайна і акупацыя. Пасля чаго беларусаў засталася зусім мала. Цяпер у беларусаў ёсць дзяржава. Але іх саміх ужо няма».

Суд

ШТРАФ ВЯЗНЮ КАНЦЛАГЕРА

Суд Чыгуначнага раёна Гомеля 13 кастрычніка пачаў разгляд адміністрацыйных спраў 16-ці дэмакратычных актывістаў, якія мелі намер правесці 16 верасня акцыю салідарнасці са зніклымі.

Апазіцыянеры былі затрыманы міліцыяй па шляху да месца правядзення мерапрыемства. 76-гадовы вязень канцлагераў, член Партыі камуністаў Беларускай Уладзімір Мышак ішоў на з'езд ПКБ, калі яго затрымалі людзі ў цывільным. «Нейкія малойчыкі, бандыты або тэрарысты ў цывільным адзенні, сталі мяне рваць. На дапамогу прыйшоў мой калега Уладзімір Сякерка, першы сакратар абласнога абкама. Рызыкуючы жыццём, ён перабег

з іншага боку дарогі, спрабуючы мяне выратаваць, але сам быў схоплены. Нас заштурхалі ў аўтобус. Мы думалі, што ўзятыя ў залошнікі. Толькі калі нас даставілі ў міліцыю, зразумелі, што ўсё гэта азначала. Нават калі я ішоў у канцлагер, фашысты так не рвалі мяне, а проста вялі пад аўтаматамі», — раскажаў на судзе былы вязень.

Затрымліваў вязня канцлагера 25-гадовы міліцыянер Дзмітрый Грошаў. Паводле яго слоў, састарэлы чалавек рухаўся ў складзе арганізаванай калоны і нёс у руках партрэт «нейкага чалавека». Сам Мышак і сведкі-аднапартыйцы сцвярджаюць, што пенсіянер нічога ў руках не трымаў.

Тым не менш суддзя Віталь Козыраў прызнаў вязня канцлагера вінаватым у парушэнні парадку правядзення масавых ме-

рапрыемстваў і прыгаварыў яго да штрафу ў памеры 20 базавых велічынь (700 тысяч рублёў).

Таксама дваццацію базавымі велічынямі пакарана Марына Смяглікава, штраф у памеры 25 базавых велічынь атрымаў Уладзімір Няпомняшчык, 30 — Іван Заяц, 40 — Юры Захаранка, Васіль Палякоў і Аляксандр Працко.

Астатнім удзельнікам акцыі салідарнасці, якая не адбылася, пазвы ў суд пакулі не прыходзілі.

У дакуменце УУС Гомельскага аблвыканкама гаворыцца, што затрыманне апазіцыянераў было праведзена пасля ананімнага тэлефанавання па нумары 102. Невядомы нібыта паведаміў, што на плошчы Паўстання запланавана правядзенне «антыграмадскай акцыі».

Паводле БелаПАН

СКАРГА

АЖАРОЎСКИ СУПРАЦЬ БЕЛАРУСКАГА ПРАВАСУДДЗЯ

Расійскі фізік-ядзершчык, каардынатар праектаў групы «Экозащита» (Масква) Андрэй Ажароўскі накіраваў скаргу ў Гродзенскі абласны суд на рашэнне суда Астравецкага раёна, у адпаведнасці з якім ён прыгавораны да сямі сутак арышту.

Згодна з заканадаўствам, скарга на рашэнне раённага суда павінна быць разгледжана на працягу трох дзён. Магчыма, Ажароўскі таксама звернецца са скаргай у пракуратуру.

Нагадаем, прыгавор па абвінавачванні ў дробным хуліганстве быў вынесены Ажароўскаму ўвечары 9 кастрычніка. Андрэй быў затрыманы ў Астраўцы, куды прыехаў для ўдзелу ў грамадскіх слуханнях, прысвечаных папярэдняй справаздачы аб ацэнцы ўздзеяння на навакольнае асяроддзе (АУНА) беларускай АЭС. Ён быў дастаўлены ў мясцовае аддзяленне міліцыі, дзе ў яго канфіскавалі 94 друкаваныя матэрыялы пад назвай «Крытычныя водгукі адносна папярэдняй справаздачы аб ацэнцы ўздзеяння на навакольнае асяроддзе беларускай АЭС».

На судзе з боку абвінавачвання выступілі сем сведак, з якіх пяць-

ра — супрацоўнікі праваахоўных органаў і яшчэ двое — дзяўчыны-валанцёры. Яны паказалі, што пры правядзенні слуханняў Ажароўскі каля кінаканцэртнай залы ў цэнтры Астраўца «паводзіў сябе абуральна да асоб, якія яго акружалі, прадстаўнікоў улады і грамадзян, кінуўшы пакет з друкаванай літаратурай, спрабаваў пранікнуць унутр будынка, але яго хуліганскія дзеянні былі спыненыя». Сумненняў у «аб'ектыўнасці і дакладнасці» паказанняў сведак з боку абвінавачвання ў суда не ўзнікла.

12 кастрычніка пасольства Расіі ў Беларусі накірвала ў беларускае Міністэрства замежных спраў ноту для высвятлення дэталей затрымання Ажароўскага. Міжнароднае некамерцыйнае экалагічнае аб'яднанне «Белона» накірвала зварот на імя міністра замежных спраў Расіі Сяргея Лаўрова з просьбай разабрацца ў справе з арыштам Ажароўскага.

Паводле БелаПАН

КАНФЕРЭНЦЫЯ

ПРАЎДА ПРА ДРУГУЮ СУСВЕТНУЮ

Аляксандр ТАМКОВІЧ

Навукова-практычная канферэнцыя «Прычыны пачатку другой сусветнай вайны: роля камуністычнай і нацысцкай ідэалогій», што адбылася напрыканцы мінулага тыдня, засведчыла: цікавасць грамадскасці да гэтай тэмы не толькі не астывае, але і ўзрастае.

Канферэнцыя была арганізавана пры ўдзеле літоўскай няўрадавай арганізацыі «За грамадзянскую супольнасць» і беларускай Каардынацыйнай рады ініцыятываў па даследаванні злачынстваў камунізму і ўшанаванні ахвяр таталітарызму.

Адбылася яна ў амбасадзе Літоўскай Рэспублікі ў Мінску, што дастаткова сімвалічна. І не толькі таму, што зараз амаль

не засталася памяшканняў, дзе б можна было абмяркоўваць падобныя пытанні. Сутнасць у тым, што нашы суседзі і сужыцелі па былому СССР змаглі сказаць праўду, а мы, на жаль, не. А яна ў тым, што ў галоўнай трагедыі XX стагоддзя Сталін вінаваты не менш за Гітлера. Пра гэта сведчылі і ўрывак з фільму «Расія ў вайне», слайд-прэзентацыя, прысвечаная параўнанню сталінізму і фашызму, выступы кандыдата гістарычных навук Ігара Кузняцова, сябра арганізацыі «За грамадзянскую супольнасць» Жылвінаса Лялейва, дэпутата літоўскага парламента Паўлюса Саўдаргаса, журналіста, даследчыка злачынстваў камунізму Андрэя Пачобута і галоўнага рэдактара нашай газеты Аляксея Каралія.

Не буду паўтараць усе лічбы, якія прагучалі падчас канферэнцыі, бо іх было вельмі багата. Абмяжуюся толькі тым, што за некалькі гадоў панавання

«саветаў» у Заходняй Беларусі было рэпрэсавана каля 150 тысяч чалавек. Гэту лічбу назваў даследчык гісторыі сталінскіх рэпрэсій Леанід Маракоў. Даволі красамоўны адказ тым, хто зараз імкнецца даказаць тое, што камунізм прынёс Беларусі выключна «шчасце» і «радасць».

Дэпутат літоўскага парламента Паўлюс Саўдаргас паведаміў, што парламентарыі яго краіны распрацавалі праект закона, які будзе накіраваны супраць тых, хто з дапамогай СМІ імкнецца прынізіць антысавецкі партызанскі рух за свабоду і незалежнасць Літвы.

Як адзначыў у сваім выступе літоўскі амбасадар Эдмінас Багдонас, аргументуючы неабходнасць аб'ектыўнага даследавання прычын і наступстваў вайны: «Калі мы не будзем гаварыць пра гэта, дык нехта скажа за нас».

І тут я цалкам згодны з гісторыкам Ігарам Кузняковым — гаварыць трэба. Але не менш трэба вучыць людзей слухаць.

ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

І ЦЯБЕ ПАЛІЧЫЛІ,
І МЯНЕ ПАЛІЧЫЛІ

Сяргей САЛАЎЕЎ

У Беларусі стартаваў перапіс насельніцтва. Зараз кожны грамадзянін павінен паведаміць пра сябе пэўныя звесткі. Прыкладам, на што ён жыве, ці ёсць у яго камп'ютэр, якую мову ён вывучыў першай, і гэтак далей... Але нічога, акрамя смеху і сораму за тое, у якой краіне мы жывем і як складзеныя гэтыя апытанкі, персанальна ў мяне не ўзнікае.

Вось гэта крута насамрэч! Спачатку дзяржава (Белстат, гэта ж дзяржаўная ўстанова, слушна?) выкідае за межы краіны Еўрапейскі гуманітарны ўніверсітэт, пазбаўляе права на адукацыю ліцэістаў Гуманітарнага ліцэю, выганяе з навучання шматлікіх грамадзян Беларусі, якія потым едуць па «праграме Каліноўскага» вучыцца ў Польшчу, Чэхію, Літву... А потым яшчэ і не лічыць іх за сваіх грамадзян? А як быць з тымі, хто з'ехаў з Беларусі па студэнцкім абмене — у тыя ж Злучаныя Штаты?

«Урадам распрацавана палажэнне аб парадку аховы персанальных даных, якое гарантуе канфідэнцыянасць інфармацыі на ўсіх этапах перапісу. Персанальныя даныя падлягаюць ахове на працягу 75 гадоў», — паведамляе Белстат. Калі я паглядзеў на гэтае паведамленне, увогуле паўгадзіны не мог з падлогі падняцца, бо смех быў проста істэрычны. «Ахове на працягу 75 гадоў» у той час, калі праводзіцца павальная дактыласкапія насельніцтва? Калі перапісчыкі ходзяць па дамах «асабліва нядобранадзейных» з міліцыянтамі? Калі ў анкеты ўключаны пункты аб «крыніцах сродкаў існавання» і «занятасці»? Калі я дажыву да ста гадоў, мне вельмі хацелася б паглядзець на чалавека, які зацікавіцца, чым я займаўся і на што жыў 75 год таму.

Карацей, нездарма казалі: «Ёсць хлусня, ёсць вялікая хлусня, і ёсць статыстыка». Толькі пытанне, каму патрэбна такая статыстыка?

На правядзенне перапісу накіравана каля 21 мільярд рублёў, з іх 7 мільярдаў пойдуць на аплату працы перапісчыкаў. Кожны з іх атрымае ў якасці ўзнагароджання суму ў памеры чатырох базавых велічынь (140 тыс. рублёў). А астатнія — каму?

І увогуле, шмат ужо разоў казалі, што ў перыяд крызісу трэба «замарозіць» стратныя праекты, каб эканоміць грошы. А тут яшчэ і Масква падціскае.

Кіраўнік «Газпрама» Аляксей Мілер заявіў, што цэны на газ для Беларусі будуць павышаныя ў адпаведнасці з кантрактам. «Ёсць кантракт, у адпаведнасці з якім прадугледжана пэўнае павышэнне цаны на газ для Беларусі, і

трэба выконваць кантракт, трэба працаваць у адпаведнасці з кантрактам... Беларускі бок паставіў подпіс пад гэтым кантрактам. Беларускі бок павінен выконваць свае абавязальствы», — сказаў кіраўнік «Газпрама».

«Газпрам» таксама патрабуе, каб да канца года Беларусь ліквідавала запавычанасць за газ. 7 верасня на сустрэчы з прэзідэнтам Дзмітрыем Мядзведзевым кіраўнік «Газпрама» Аляксей Мілер паведаміў, што запавычанасць Беларусі — каля 200 мільянаў долараў — сфарміравалася ў пачатку 2009 года. Паводле слоў Мілера, часткова яна была пагашана ў жніўні, але ўсё яшчэ застаецца «вельмі значнай».

І ў гэтых абставінах мы выкідаем грошы на паперкі? Хаця, здаецца, урад знайшоў выйсце. У Беларусі распрацаваны варыянты энергазабеспячэння народнай гаспадаркі і насельніцтва ва ўмовах магчымага скарачэння паставак. Пра гэта паведаміў намеснік міністра эканомікі Анатоль Філонаў 14 кастрычніка на пасяджэнні прэзідыума Савета міністраў, дзе абмяркоўваўся ход падрыхтоўкі народнай гаспадаркі краіны да працы ў восеньска-зімовы перыяд.

Паводле слоў Філонава, Міністэрства энергетыкі з удзелам канцэрна «Белнафтахім» і іншых зацікаўленых ведамстваў «распрацавала варыянты палівазабеспячэння і рэжымаў энергазабеспячэння народнай гаспадаркі і насельніцтва ў ацяпляльны перыяд ва ўмовах магчымага зніжэння паставак энерганосьбітаў у рэспубліку, а таксама ў выпадках магчымага ўзнікнення аварыйных сітуацый і рэзкіх пахаладанняў». Намеснік міністра таксама паведаміў, што па ўзгадненні з аблвыканкамі і Мінгарвыканкамам зацверджаны графікі абмежаванняў і адключэння спажыўцоў ад газавых, электрычных і цеплавых сетак у выпадку ўзнікнення аварыйных сітуацый.

Такім чынам, зразумелая логіка ўрада. Мы будзем ратавацца ва ўмовах «абмежаванняў і адключэння спажыўцоў ад газавых, электрычных і цеплавых сетак» адным чынам — паліць у сябе ў хаце тым, што ёсць: бланкамі перапісу насельніцтва, якія няшмат каму патрэбны. Ці не так?

ФІГУРЫ ТЫДНЯ

ЯЎГЕН ШЫГАЛАЎ

Былы дырэктар буйнейшага ў краіне мінскага рынку «Ждановічы» заплаціў за сваю свабоду беларускай дзяржаве каля 30 мільянаў долараў. У студзені мінулага года ў дачыненні да старшыні праўлення Гандлёвага дома «Ждановічы» Яўгена Шыгалава была заведзена крымінальная справа. Шыгалава арыштавалі 7 красавіка, а 15-га было прад'яўленае абвінавачванне ва злоўжыванні ўладай ці службовымі паўнамоцтвамі і незаконным захопе земляў. Пасля Яўгена Шыгалава вызвалілі з-пад варты пад заклад у 10 мільярдаў рублёў. У ліпені экс-дырэктар выязджаў на лячэнне ў Лондан. Апошнія некалькі тыдняў перад вызваленнем пад заклад ён знаходзіўся пад кругласутачнай аховай у Рэспубліканскім навукова-практычным цэнтры «Кардыялогія», дзе праходзіў курс лячэння.

Яшчэ да арышту Я. Шыгалаў двойчы перанёс інфаркт міякарды і быў праапэрыраваны. 29 красавіка 2008 года, выступаючы ў Палаце прадстаўнікоў, Аляксандр Лукашэнка заявіў, што Шыгалаў «нагой дзверы адчыняў ва ўрад, адміністрацыю прэзідэнта». У якасці «кампенсацыі» за правіннасці дырэктару рынку «Ждановічы» прапанавалі пабудаваць Лядовы палац у Чыжоўцы.

Як стала вядома 1 кастрычніка, Шыгалаў быў памілаваны па рашэнні Аляксандра Лукашэнкі. А намеснік генеральнага пракурора Беларусі Віктар Конан паведаміў журналістам, што «Шыгалаў пакрыў нанесеную дзяржаве шкоду ў поўным аб'ёме». Сума гэтых страатаў складала 80 мільярдаў беларускіх рублёў (каля 30 мільянаў долараў ЗША).

НАДЗЕЯ АСТАПЧУК

Беларуская штурхальніца ядра Надзея Астапчук намінаваная на званне лепшай лёгкаатлеткі Еўропы па выніках месяца. Галасаванне праходзіць на сайце Еўрапейскай лёгкай атлетыкі www.european-athletics.com. Зараз на званне лепшых сярод мужчын і жанчын намінаваныя прадстаўнікі 19 краін. Надзея Астапчук вылучаная як срэбны прызёр Сусветнага лёгкаатлетчнага фіналу з вынікам 19,56 метра.

Усяго ў конкурсе ўдзельнічаюць 15 спартоўцаў, якія прадстаўляюць дзевяць краін. Адаць свой голас можна да 22 кастрычніка. Пры падвядзенні вынікаў будуць улічвацца вынікі галасавання заўзятараў, прадстаўнікоў СМІ і экспертаў. Конкурс на вызначэнне лепшага спартоўца месяца быў заснаваны ЕА ў студзені 2007 года. На момант напісання нататкі Надзея Астапчук лідзірвала ў інтэрнэт-галасаванні.

У скарбонцы дасягненняў Надзеі Астапчук прызавыя месцы на чэмпіянатах свету і Еўропы, чацвёртае месца на летніх Алімпійскіх гульнях 2004 года і бронза на Пекінскай Алімпіядзе мінулага года.

АНДРУСЬ КРЭЧКА

У моладзевай арганізацыі партыі БНФ новае кіраўніцтва: публічную асобу Франака Вячоркі, які цяпер знаходзіцца ў войску, замяніў малавядомы Андрусь Крэчка. Паводле планаў новаабранага кіраўніка, арганізацыя павінна аб'яднаць два ўнутраныя лагеры, каб «працаваць разам, змагацца з рэжымам, змагацца за нашы каштоўнасці, змагацца за Беларусь».

Моладзь БНФ будзе таксама ўдзельнічаць у выбарчых кампаніях, тэматычных датах і займацца «проста бягучай працай». У сваім выступе пасля абрання Андрусь Крэчка заявіў, што хоча актывізаваць працу з рэгіёнамі, даць ім больш паўнамоцтваў у прыняцці рашэнняў арганізацыі і перайсці да працы напярэдадні прэзідэнцкіх выбараў.

Спачатку крыху статыстыкі. Паводле дадзеных Белстата, у краіне створана 648 перапісных, 6326 інструктарскіх і 31846 падліковых участкаў. Задзейнічана каля 48 тысяч перапісчыкаў і абслугоўваючага персаналу.

Перапісу падлягаюць беларускія і замежныя грамадзяне, якія пастаянна пражываюць у краіне, асобы без грамадзянства, якія знаходзяцца на тэрыторыі Беларусі, а таксама грамадзяне, якія пастаянна пражываюць, але часова адсутнічаюць у сувязі з выездам за мяжу ў камандзіроўку, на працу, на вучобу тэрмінам да аднаго года, замежныя грамадзяне, якія прыбылі ў Беларусь на працу і вучобу тэрмінам на адзін год і больш.

Вось тут і першае «тры разы «ха-ха». Кштальту барадатага вайсковага анекдота: «Ты, хто адсутнічаюць, падыміце рукі». Як можна перапісаць тых, хто «часова адсутнічае ў сувязі з выездам за мяжу ў камандзіроўку, на працу, на вучобу тэрмінам да аднаго года»? Другое «ха-ха»: чаму перапісу падлягаюць «замежныя грамадзяне, якія прыбылі ў Беларусь на працу і вучобу тэрмінам на адзін год і больш»? Хіба яны грамадзяне Беларусі? Хіба яны плануюць такія стаць? Хіба яны плануюць тут застацца? Такім чынам можна значна падвысіць колькасць насельніцтва Беларусі, а потым гучна рапартаваць аб «істотным паляпшэнні дэмаграфічнай сітуацыі ў краіне!»

Трэці раз «ха-ха». На гэты раз нават «гы-гы». «Не падлягаюць перапісу асобы, якія выехалі за мяжу ў камандзіроўку, на вучобу, на працу тэрмінам на адзін год і больш», — паведамляе Белстат.

АСОБА

▶ ТРЭЦІ СЕКТАР

ГЕНАДЗЬ ГРУШАВЫ

У 2007 годзе «НЧ» публікаваў серыю нарысаў Аляксандра Тамковіча, прысвечаную беларускім палітыкам. 30 нарысаў — 30 асоб, якія так ці інакш паўплывалі на ход падзей, спрыялі (ці наадварот) руху Беларусі па шляху дэмакратычных пераўтварэнняў. Новая серыя нарысаў Аляксандра Тамковіча, якую мы пачынаем, прысвечана дзеячам «трэцяга сектара», людзям, якія спрычыніліся да стварэння нездзяржаўных грамадскіх арганізацый. Ці, інакш кажучы, — грамадзянскай супольнасці. Той самай

супольнасці, без якой не можа быць паўнаважнай дэмакратыі. Без якой немагчыма забяспечыць выкананне базавых правоў чалавека. А значыць, і забяспечыць жыццядзейнасць здзяржаўнага арганізма згодна прынцыпам элементарнай справядлівасці. Гэтыя людзі ўпарта робяць сваю справу. Пра іх — валанцёраў, маладых і ветэранаў трэцяга дэмакратычнага фронту — слова Аляксандра Тамковіча.

Аляксей Кароль

Аляксандр ТАМКОВІЧ

Фонд «Дзецім Чарнобыля» існуе ўжо 20 гадоў. Гэта ці не першая грамадская арганізацыя, якая ўзнікла на хвалі гарбачоўскай перабудовы. І здолела ўтрымацца да гэтага часу. За два дзесяцігоддзі на аздаруленне за мяжу намаганнімі фонду выехала больш за трыста тысяч беларускіх дзяцей. А першая група паехала ў Індыю. Было гэта ў снежні 1989 года — 25 дзяцей з вёскі Стрэлічавы. І гэта дзякуючы намаганням неаб'якавага чалавека — Генадзя Грушава.

для яго своеасаблівым пропускам у аспірантуру, куды Грушавы паступіў у 1972 годзе. А ў 1975-м абараніў кандыдацкую.

Фонд і шлях

Як толькі ў Мінску з'явіўся рух «За дэмакратычныя змены», Генадзь Грушавы знайшоў яго сам. І сам прыйшоў на пасяджэнне аргкамітэта па стварэнні Беларускага народнага фронту.

На пачатку вясны 1989 года ён упершыню даведаўся пра вельмі важнае акалічнасці Чарнобыльскай трагедыі, а ў маі таго ж года афіцыйна стаў старшынёй Камітэта БНФ «Дзеці Чарнобыля», які потым ператварыўся ў фонд «Дзецім Чарнобыля».

Зараз многія расказваюць, што ідэя правядзення першага «Чарнобыльскага шляху» належыць менавіта ім. На самай справе, за ёй стаяў Генадзь Грушавы, а прыкладам і ўзорам для яго была Пражская вясна 1968 года.

Менавіта тады Грушавы асэнсаваў, што ў грамадскіх структурах значна большы патэнцыял, чым у палітычных партыях. Асабліва на пераходных этапах ад таталітарызму да дэмакратыі. І асабліва ва ўмовах Беларусі, з правакацыйнай трагічнасцю ахарактарызаваў Алесем Адамовічам, як Вандэя.

Патэнцыял гэты мае лічбавае вымярэнне. Калі ў першым «Чарнобыльскім шляху» (дарэчы, адбыўся ён не 26 красавіка, а 30 верасня) прымала ўдзел 40 тысяч чалавек, то ў сёлетнім — каля тысячы. Сярод тых, хто дваццаць гадоў таму выходзіў на вуліцы пратэставаць, ідэйных прыхільнікаў БНФ было менш працэнта. У астатніх матывацыя была іншай.

За два тыдні да акцыі ўся здзяржаўная прапагандысцкая машына пачала ўнушаць людзям, што «Чарнобыльскі шлях» — выхадка экстрэмістаў. Каб сарваць акцыю, на тую суботу ўлады спецыяльна прызначылі

рэспубліканскі суботнік. За межы Мінска людзей вывозілі цэлымі інстытутамі і прадпрыемствамі. Арганізавалі выязны гандаль. Пужалі рэпрэсіямі і эксцэсамі. Не дапамагло. Шлях адбыўся.

Справа жыцця

У сакавіку 1990 года Грушава абралі ў Вярхоўны Савет БССР, пачалася яго палітычная дзейнасць. У тым жа годзе ён стаў старшынёй Беларускай хрысціянска-дэмакратычнай партыі. Праіснавала яна не доўга.

Неаднойчы я быў сведкам, калі розныя палітычныя лідэры імкнуліся перацягнуць Грушава на свой бок. Не атрымалася. Ён застаўся са сваёй справай. Для людзей. Для дзяцей. Дзеля іх урачавання. Па высокаму рахунку — урачавання будучыні Беларусі.

Афіцыйна фонд «Дзецім Чарнобыля» нарадзіўся 20 лістапада 1990 года. Так напісана ў пасведчанні Мінстата аб рэгістрацыі, але працаваць ён пачаў значна раней. Фонд — адзін з першых камянёў у фундаменце беларускай грамадзянскай супольнасці.

Існуе больш за 20 тлумачэнняў тэрміна «грамадзянская супольнасць». Адны лічаць, што тут трэба мець на ўвазе ўсіх людзей, якія жывуць у той ці іншай краіне. Другія — толькі тых, хто займаецца пэўнай грамадскай дзейнасцю. Ёсць сваё азначэнне і ў Генадзя Грушава. Сутнасць грамадзянскай супольнасці, на яго думку, у трох складальніках.

Першы — грамадзянская супольнасць узнікае толькі там, дзе людзі пачынаюць арганізоўвацца самі, а не па ўказанні якой-небудзь партыі ці лідэра.

Другі — грамадзянская супольнасць павінна вырашаць пытанні, якія цікавяць калі не ўсё грамадства, то хаця б яго значную большасць. Нельга называць грамадзянскай супольнасцю клубы філатэлістаў ці аматараў піва.

Трэці — грамадзянская супольнасць узнікае толькі там, дзе яна выступае як раўнапраўны партнёр і, у пэўным сэнсе, як канкурэнт дзяржавы, бо яны займаюцца аднымі і тымі ж праблемамі — экалогіяй, сацыяльнай сферай, аховой здароўя і г.д. Часам дзяржава імкнецца «падмяць» грамадскую супольнасць, зрабіць яе сваёй падначаленай, але ў такім выпадку цалкам знікае матывацыя для ўзаемага стымулявання. І грамадская супольнасць рана ці позна ператвараецца ў паслухмяны механізм улады, які патрэбны ёй для дасягнення пэўных мэтай. Партнёр становіцца звычайным служкам.

Чарнобыльская трагедыя для Беларусі стала сапраўдным дэтанатарам грамадскай актыўнасці. Тры гады дзяржава хаваў праўду, нічога належным чынам не рабіла, і людзі пачалі аб'ядноўвацца самі. Невыпадкова ў кароткія тэрміны па ўсёй краіне ўзніклі каля 200 структур, якія сталі рэгіянальнай базай фонду «Дзецім Чарнобыля».

Жадаючых уступіць у новую структуру было вельмі многа, аднак ніякіх спісаў тады не было. Толькі ў 1993 годзе, калі Міністэрства юстыцыі запатрабавала «картачку ўліку», за некалькі месяцаў «з'явілася» 14 тысяч сяброў. У 1996 годзе пасля рэфэрэндуму, які паставіў крыж на дзейнасці не падкантрольных уладзе дэпутатаў Вярхоўнага Савета 13-га склікання, у ліку якіх быў і Грушавы, той папрасіў дапамогі ў сваіх папелінікаў. За некалькі тыдняў высылкамі арганізацый 15-ці раёнаў з тых 70-ці, якія ў той час дапамагалі фонду, было сабрано сто шаснаццаць тысяч подпісаў супраць скасавання паўнамоцтваў дэпутата Грушава.

Зразумела, што ўсё гэта вельмі не падабалася ўладзе. Фонд «Дзецім Чарнобыля» пачалі знішчаць. Толькі атрымлівалася гэта вельмі дрэнна. Адзін выпадак асабліва красамоўны.

Выстаяць і не скарыцца

У часы камуністычнай улады даволі важную ролю выконваў Камітэт народнага кантролю. Яму і загадалі пахаваць першы парастак грамадскай супольнасці. Пачатак 1991 года — і самая першая праверка. Праз некалькі дзён правяраючы ад КНК спытаў Грушава, што за людзі з розных месцаў Беларусі (да сёлі чалавек кожны дзень) прыязджаюць да яго, чым займацца і якія атрымліваюць за гэта грошы? Вельмі здзіўліўся, што ўсё адбываецца на дабрачыннай аснове.

Праз дзень зноў запрысціў Грушава да сябе. «Па сутнасці, — сказаў ён, — я сваю работу закончыў і выканаў загад сабраць парэшнікі. Ніхто з вас не мае адпаведнага досведу, таму парэшнікі вельмі шмат. Зараз мае начальства чакае гэтых дадзеных, каб вас знішчыць, але я зраблю інакш. Напішу, што ніякіх «блох» няма, бо добра зразумець, чым вы тут займаецеся, — усё бачыў сваімі вачыма. Лепш пайду на пенсію, чым выканаю іх загад».

Кіраўніцтва КНК было раз'юшана. Пэўны час фонд не чапалі. А потым здарыўся няўдалы жнівеньскі путч, пасля якога не стала КПСС. І народных кантралёраў таксама.

Праз год той кантралёр, ужо пенсіянер, пазваніў Генадзю зноў. Дамовіліся сустрэцца. Аказалася,

улучка былога кантралёра вельмі цяжка захварэла, а лячыць яе могуць толькі за межамі Беларусі. Фундатары знайшліся вельмі хутка, і ўжо праз месяц у Германіі ёй зрабілі ўсе неабходныя працэдурны.

Як кажучы, каментары тут непатрэбныя. Пазней прыйдзе яшчэ шмат правяраючых (з розным узроўнем сумлення), і ўсім ім Грушавы будзе казаць адну фразу — дай Бог, каб у вас усё было добра, але можа здарыцца, што менавіта вам спатрэбіцца дапамога такіх людзей, як мы, і вы будзеце ўспамінаць, каму не давалі працаваць.

Мабыць, прыйдзе такі час і для тых, хто ў 2005 годзе выкінуў штаб-кватэру «Дзецім Чарнобыля» з Траецкага прадмесця, дзе яны месціліся з самага заснавання.

Не прэтэндую на нешта большае, чым на версію, але лічу афіцыйную абструкцыю фонду Грушавага следствам таго, што ўлада добра ведае эфектыўнасць работы фонду. У пачатку 1990-х гадоў людзі з каманды будучага прэзідэнта краіны звярталіся да Грушавага па дапамогу, каб арганізаваць у Шклове адпаведную структуру фонду «Дзеці Чарнобыля». А 9 чэрвеня 1997 года быў створаны дэпартамент па гуманітарнай дапамозе, вынікам дзейнасці якога стала розкае скарачэнне гэтай самай дапамогі.

Пагроза нависла асабіста над Грушавым. З-за пераследу з боку Савета бяспекі Беларусі і пагрозы арышту ў сакавіку 1997 года ён быў вымушаны з'ехаць у ФРГ, дзе прабыў да сакавіка 1998-га.

Пасля вяртання з-за мяжы Генадзь Грушавы працягнуў сваю дзейнасць. Аўтарытэт ва ўсім свеце і падтрымка ўнутры краіны былі такімі моцнымі, што ўладзе давялося адступіць. Фонд «Дзецім Чарнобыля» жывы і сёння. Толькі акцэнт яго дзейнасці крыху змяніўся. У 1990-я гады, дзякуючы гуманітарнай рабоце, быў закладзены фундамент для розных сацыяльных праграмаў, арыентаваных на моладзь, жанчын, прафесійныя групы. Таму на пачатку 2000 года з'явіліся новыя напрамкі дзейнасці. Напрыклад, рух «Жаночы форум», які па ўсёй краіне аб'яднаў актыўных жанчын для экуменічнай работы (збліжэнне, стварыў сетку дапамогі жанчынам, што падвяргаліся гвалту, перашкаджае гандлю жанчынамі).

У рэгіёнах створана каля 30 моладзевых цэнтраў, у аснове якіх адукацыйная, экалагічная і культурна-асветніцкая дзейнасць. Працягваецца і аздаруленне дзяцей за мяжой. На гэтым фундаменце аб'ядналіся людзі, якія самі сталі носьбітамі пэўных сацыяльных ініцыятываў. А фонд дапамог іх самаарганізацыі.

P.S. Ад моманту заснавання да забароны ў 1996 годзе фондам «Дзецім Чарнобыля» на лячэнне за мяжу было адпраўлена больш за 900 дзяцей з цяжкімі анкалагічнымі захворваннямі. Па лініі фонду ў замежных камандзіроўках (ЗША, Вялікабрытанія, Канада, Японія, Бельгія, Германія) падавалі больш за 200 медыцынскіх супрацоўнікаў — ад загадчыкаў паліклінік да медсёстраў. Пакуль дэпартамент па гуманітарнай дапамозе (2000 г.) не ўвёў ліцэнзаванне, па лініі фонду ў Беларусь паступіла гуманітарнай дапамогі, пераважна лекаў, на суму каля 500 мільянаў долараў.

5

▶ БУДЗЬМА

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ІДЭНТЫЧНАСЦЬ: ХТО МЫ І ЯКІМ БУДЗЕМ

Генадзь КЕСНЕР

Прэзентацыя сацыялагічнага даследавання пад такой назвай прайшла 12 кастрычніка ў сталічным гатэлі «Crowne Plaza». Арганізатарамі прэзентацыі былі грамадзянская кампанія «Будзьма беларусамі!», зарэгістраваны ў Вільнюсе Беларускі інстытут стратэгічных даследаванняў (БІСД), а таксама сацыялагічная лабараторыя «НОВАК».

Перад дзесяткамі журналістаў, прадстаўнікоў дзяржаўных структур, у тым ліку Міністэрства культуры і Адміністрацыі прэзідэнта, а таксама шырокай грамадскай выступілі навуковыя кіраўнікі даследавання: кандыдат сацыялагічных навук, супрацоўніца лабараторыі «НОВАК» Надзея Яфімава і доктар паліталогіі, дырэктар БІСД Віталь Сіліцкі. Вёў прэзентацыю каардынатар замоўцы даследавання — агульнанацыянальнай культурніцкай кампаніі «Будзьма беларусамі!» Ігар Лялькоў.

Па яго словах, ідэя прэзентаванага даследавання нарадзілася ў межах кампаніі «Будзьма беларусамі!», скіраванай на папулярызаванне сучаснай беларускай культуры. «Мы пераканаліся ў тым, што ў Беларусі існуе вялікая

запатрабаванасць на беларускую культуру — нашмат большая, чым мы спадзяваліся перад пачаткам кампаніі. Узнікла пытанне, а ці не надта міфалагізаванымі і стэрэатыпнымі з'яўляюцца нашы ўяўленні пра культурныя погляды і патрэбы беларускага грамадства? Што насамрэч думае пра сябе і пра культуру сваёй краіны беларус XXI стагоддзя? Менавіта на гэтыя і падобныя пытанні мелася адказаць гэта даследаванне», — падкрэсліў Ігар Лялькоў.

Прадстаўніца лабараторыі «НОВАК» Надзея Яфімава адзначыла, што даследаванне ўключае ў сябе працу з фокус-групамі і апытанне насельніцтва, якое праводзілася па рэпрэзентатыўнай выбарцы сярод 1011 чалавек. Паводле атрыманых дадзеных, 31,6% рэспандэнтаў могуць свабодна размаўляць і пісаць па-беларуску; 42,7% чытаюць па-беларуску, разумеюць мову, але размаўляць ім цяжка. 22% разумеюць беларускую мову, але з цяжкасцю чытаюць па-беларуску. 2% зусім не разумеюць беларускай мовы. Як адзначыў Віталь

Сіліцкі, «лепш валодаюць беларускай мовай беларусы сталага веку, а не маладое пакаленне».

А вось абсалютна новае для беларусаў адчуванне сябе еўрапейцамі — наадварот больш уласціва маладым. Як паведаміла Надзея Яфімава, цяпер, паводле апытання, 87% жыхароў Беларусі па нацыянальнасці беларусы, 8% — рускія, 2% — палякі. Надзея Яфімава адзначыла, што раней рэспандэнты лічылі сябе захавальнікамі традыцый Савецкага Саюза, цяпер жа СССР і еўрапейскі выбар памяняліся месцамі. За Савецкі Саюз выступаюць толькі 12,5% апытаных рэспандэнтаў, у той час як колькасць тых, хто лічыць Беларусь еўрапейскай дзяржавай, — ужо 15%. Еўрапейцамі лічаць сябе 60% апытаных, а 70% выказалі гатоўнасць узяць на сябе адказнасць за краіну і яе будучыню.

Па словах Віталія Сіліцкага, даследаванне дало некаторыя дастаткова нечаканыя вынікі. Напрыклад, Магілёўская вобласць выйшла на першае месца па выкарыстанні беларускай мовы ў прыватным жыцці.

Тлумачэнне гэтаму даў старшыня ТБМ Алег Трусаў: «Я на днях прыехаў з майго роднага Мсціслава, дзе рабіў прэзентацыю сваёй кнігі. Я ашалеў: прыйшла маса моладзі, дзяўчатак па шаснаццаць гадоў, і яны ўсе са мной стараліся размаўляць па-беларуску. Вось вам і Магілёўшчына. А чаму? Яны бачаць, як жыўць у Расіі, за восем кіламетраў ад іх. Я спытаўся: а як вы хочаце наперад? Яны: мы не хочам на той бок. Яны там бываюць, там татальная пустэча, на Браншчыне цэлымі вёскамі просяцца ў Беларусь. Канешне, у параўнанні з Польшчай Беларусь слабей. А ў параўнанні з Расіяй?»

Як адзначаюць аўтары даследавання, прычынай адносна рэдкага карыстання беларускай мовай у большасці апытаных аказалася адсутнасць беларускамоўнага кола знаёмых і сяброў (49,4%), на другое месца выйшла кепскае валоданне мовай (33,5%), і зусім малы працэнт набраў адказ «ніхто вакол не карыстаецца, няма неабходнасці» — усяго 3,3%. На думку апытаных, прысутнасць беларускай мовы пераважна не хапае ў сферы афармлення гарадоў, вітрын (такую думку падзяляе 51,7%), у палітыцы і дзяржаўным кіраванні (45,9%), у рэкламе (37,1%), у СМІ (35%) і адукацыі (34,6%).

Як лічыць незалежны эксперт Аляксандр Сасноў, становішча з беларускай мовай застаецца складаным яшчэ і таму, што яна ігнаруецца як вышэйшым кіраўніцтвам краіны, так і шараговым чыноўніцтвам. «Трэба, каб самі

ўлады пачалі размаўляць на беларускай мове, каб міліцыянты звярталіся да людзей па-беларуску, а не білі друкі за тое, што чалавек размаўляе на роднай мове», — падкрэсліў Аляксандр Сасноў.

І ўсё ж некаторыя ўдзельнікі дыскусіі адзначалі, што становішча з мовай тытульнай нацыі, хоць паціху, але паляпшаецца. Па словах пісьменніка і гісторыка Уладзіміра Арлова, усё пазнаецца ў параўнанні. «Калі я быў студэнтам, то беларуская мова ў мінскім тралейбусе адназначна выклікала агрэсію ў абсалютнай большасці выпадкаў. Мяне часта называлі «калхознікам», «нацыяналістам» альбо нават «нацыстам». Зараз гэта, хутчэй, выключэнне. Я ўжо, бадай, і не ўзгадаю, калі я сутыкаўся з агрэсіяй у дачыненні мяне як беларускамоўнага грамадзяніна. Калі зменіцца сітуацыя ў дзяржаўнай палітыцы для беларускай мовы, мы вельмі хутка ўбачым плён таго, што пакуль «дрэмле». Але тое, што стаўленне сярэднястатыстычнага жыхара Беларусі да беларускай мовы змянілася ў лепшы бок, для мяне гэта несумненна», — адзначыў Арлоў.

Пасля асноўных дакладаў Надзеі Яфімавай і Віталія Сіліцкага адбылася агульнае і змястоўнае абмеркаванне даследавання, у якім узялі ўдзел многія прысутныя на прэзентацыі. Дыскусія атрымалася вельмі жвавай і жывай, а многія закранутыя падчас прэзентацыі аспекты ўдзельнікі мерапрыемства яшчэ доўга абмяркоўвалі пасля яго завяршэння за кубачкам кавы ці гарбаты.

▶ МЕРКАВАННІ

ВОСТРЫЯ КОНТУРЫ ПАРТНЁРСТВА

3 кулуараў канферэнцыі

Сваімі поглядамі на развіццё падзей у Беларусі на фоне ажыццяўлення «Усходняга партнёрства» падзяліліся Аўрымас Таўрантас, пасол па асобых даручэннях МЗС Літвы, і Лукаш Адамскі, каардынатар праграм двухбаковых адносін у ЕС і з суседзямі Польшчы Польскага інстытута міжнародных адносін — удзельнікі канферэнцыі «ЕС—Беларусь: контуры партнёрства».

Аўрымас Таўрантас: Мінск павінен зрабіць канкрэтныя крокі

— Я не згодны з тымі, хто лічыць, што «Усходняе партнёрства» прынясе мала выгод Беларусі — праца толькі пачынаецца, і наколькі якасны і карысны будзе яе змест, залежыць ад якасці выканання праграмы. У Беларусі — спецыфічная сітуацыя, ЕС не можа тут размаўляць толькі з уладай, але мусіць сур'ёзна кантактаваць з апазіцыяй, высвятляючы яе думку. Гэта галоўнае адрозненне Беларусі ад іншых краін «Усходняга партнёрства», тых жа Украіны і Малдовы, дзе дастаткова кантактаў на афіцыйным узроўні.

Для Беларусі прымяняецца спалучэнне рэалістычнасці і прынцыповасці — размовы праводзяцца і з уладай, і з апазіцыяй. На наступным тыдні ў Стагольме пройдзе сустрэча старшын камісій па замежных справах парламентаў краін ЕС, і адной з маіх прапаноў будзе тое, што апазіцыя Беларусі павінна заняць сур'ёзнае месца ў працы па праграме «Усходняе партнёрства». Мы не павінны мець стасункі толькі з афіцыйным Мінскам.

Што тычыцца бліжэйшых крокаў, якія ЕС чакае ад беларускай улады, то з максімальных — прыняцце дэмакратычнага выбарчага заканадаўства. Але пачаць адразу можна і з вельмі простых рэчаў, як рэальная рэгістрацыя палітычных

партый і грамадскіх арганізацый, вяртанне да прымальнага ўзроўню арэнднай платы за памяшканні штабоў. Рэалістычна адзначаючы сітуацыю, ніхто на чакае вострага дэмакратызавання ў Беларусі, але да канца бягучага года Мінск павінен зрабіць пазітыўныя крокі — не прапагандысцкія, а канкрэтныя, што спрыяюць дэмакратычнаму развіццю грамадства. І хоць у ЕС існуюць краіны, гатовыя заплішчыць вочы на спецыфіку Беларусі, такі падыход у Еўрасаюзе не дамінуе.

Разгляд пытання па працягу ці адмене абмежавальных санкцый у дачыненні да Беларусі плануецца ўжо ў сярэдзіне лістапада, таму крокі афіцыйнага Мінска павінны быць зроблены да гэтага часу. Скажам, у форме адкрытай дэкларацыі пра ўнясенне адпаведных заканадаўчых актаў на разгляд парламента ці Савета міністраў. У Стагольме будзе разглядацца і пытанне допуску да ўдзелу ва «Усходнім партнёрстве» і яго Парламенцкай асамблеі (EU—Neighbourhood East Parliamentary Assembly, EURO—NEST PA) беларускага парламента. Тут падыходы розныя — ад прадстаўніцтва яго 50 на 50 апазіцыяй, да недапушчэння яго дэлегатаў — як прызначаных, а не абраных на свабодных выбарах».

Лукаш Адамскі: Павалічыць актыўнасць грамадзянскай супольнасці

«Усходняе партнёрства» з'яўляецца інструментам для завязвання новых кантактаў. Нават простыя візіты на Заход прадстаўнікоў беларускай адміністрацыі, міністэрстваў, мясцовых уладаў, будуць спрыяць развіццю двухбаковых стасункаў, ускосна прадстаўляць апазіцыю шырышае поле для маневраў унутры краіны.

Апазіцыя ў рамках падрыхтоўкі праектаў «Усходняга партнёрства» па меншай меры атрымае магчымасць кансультацый. І калі не ўсе дэмакратычныя сілы цалкам ухваляюць такі фармат, прынамсі «Рух за свабоду» Аляксандра Мілінкевіча выказвае задавальненне развіццём падзей.

З другога боку, спроба шырай прыцягнуць у рамках «Усходняга партнёрства» да супрацоўніцтва грамадзянскую супольнасць, недзяржаўныя арганізацыі — вынік прызнання факту, што папярэднія спадзяванні толькі на апазіцыйныя палітычныя сілы не прынеслі чаканага выніку. Гэта спроба падысці да паляпшэння сітуацыі з іншага боку.

Правядзенне свабодных выбараў уяўляе базавую пагрозу для існавання палітычнай сістэмы Беларусі ў сучасным выглядзе, а Аляксандр Лукашэнка ставіцца да такіх пагроз вельмі абачліва. Таму чакаць хуткіх крокаў у накірунку зменаў беларускага выбарчага заканадаўства не выпадае. Аднак існуе верагоднасць становішча пераменаў у менш істотных пытаннях, якія не пагражаюць вашаму прэзідэнту стратай улады ў сярэднетэрміновай перспектыве. Да іх можна аднесці свабоду друку і распаўсюджвання недзяржаўных СМІ або замежных пазак беларускіх студэнтаў. Спадзяюся, што атрымаецца знізіць узровень боязі звычайных грамадзян Беларусі ў выказванні асабістых думак, павалічыць актыўнасць грамадзянскай супольнасці, што ў доўгатэрміновай перспектыве прывядзе да магчымасці дэмакратычных перамен.

ГРАМАДСТВА

▶ АБМЕРКАВАННЕ

У АСАДЖАНЫМ АСТРАЎЦЫ

Генадзь КЕСНЕР

Калі я з калегамі з незалежных мас-медыя 9 кастрычніка ехаў у Астравец, каб прысутнічаць на «Грамадскіх абмеркаваннях па матэрыялах папярэдняй рэдакцыі ацэнкі ўздзеяння на навакольнае асяроддзе дзейнасці па будаўніцтве і эксплуатацыі атамнай электрастанцыі ў Рэспубліцы Беларусь» (па-руску ОВОС), спадзяваўся на тое, што пытанне будзе абмяркоўвацца ў «гамлетаўскім» ключы — быць ці не быць АЭС у Беларусі. Хоць мы і не цешыліся ілюзіямі, убачанае пераўзышло ўсе нашы чаканні.

Яшчэ за пэўную адлегласць да Астраўца на развілках дарог з'явіліся ўзмацненыя пасты ДАІ. На ўездзе ў Астравец стварылася такое ўражанне, што тут маюцца адбыцца не грамадскія абмеркаванні нейкіх звязаных з будаўніцтвам АЭС пытанняў, а сама мала саміт кіраўнікоў дзяржаў СНД. Бо як інакш патлумачыць, што ўвесь цэнтр нагадваў асаджаную спецслужбамі зону спецпрыёмаў?

Яшчэ падчас даезду пажартаваў, што не здзіўлюся, калі праз колькі хвілін убачу тут палкоўніка Аляксандра Барсукова (першага намесніка начальніка Галоўнага ўпраўлення аховы правапарадку і прафілактыкі МУС Беларусі), які ўжо шмат гадоў,

незалежна ад займанай у МУС пасады, самаматэрыялізуецца там, дзе нават тэарэтычна могуць быць праявы іншадумства... І тут — прывітанне, таварыш Барсукоў, даўно не бачыліся! Праўда, гэта бязмоўная сустрэча адбылася крыху пазней, ля месца правядзення мерапрыемства. А да таго нам яшчэ выпала прайсці спецкантроль. Дарэчы, мы прыбылі ў Астравец нашмат раней за час пачатку рэгістрацыі, таму змаглі нармальна прыпаркавацца недалёка ад ужо створанага «Інфармацыйнага цэнтру АЭС».

Але калі «заўчасна» паспрабавалі прайсці да месца рэгістрацыі, тут жа атрымалі жорсткі адказ з боку экіпаваных спецназаўцаў: «Приходите вовремя, то есть в десять часов».

Каб не губляць дарэмна часу, мы скіраваліся ў бліжэйшую кавярню, якая, паводле інфармацыі, мусіла працаваць з дванаццаці нуль-нуль, але, відаць, па рэкамендацыі мясцовага кіраўніцтва адчыніла свае гасцінныя дзверы ўжо ў немаведную рань. Там мы былі шчыра вітанія мясцовымі афіцыянтамі (вельмі добрыя і выхаваныя людзі, дарэчы).

А дзесятай раніцы мы зноў скіраваліся да «кантрольна-прапусковага пункту», якіх па перыметры будынка было ажно некалькі. Там мы падпалі пад працэдуру дагляду, які звычайна ладзіцца ў аэрапортах, — з «абдымкамі», ператрусаваннямі ванзэлкаў, даследаваннем тэхнікі. Дарэчы, у мяне супрацоўнік праваахоўных органаў некалькі

разоў спрабаваў высветліць, дзе ў маім дыктафоне фота- ці відэакамера, хоць я ўпарта тлумачыў, што «фота» і «аўдыё» — зусім розныя рэчы. Нарэшце, дайшло...

Калі патрапілі на месца правядзення «абмеркаванняў», высветлілася, што намі займацца пакуль што няма каму, таму што асноўная група (а мы, дарэчы, таксама былі афіцыйна акрэдытаваныя) прыдзе толькі блізу пачатку самога мерапрыемства. На ўсялякі выпадак, мы зарэгістраваліся як шараговыя грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія прыехалі ў Астравец «прадстаўляць саміх сябе» (так было запісана ў фармулёўцы).

Ужо да пачатку «акцыі» зала пасяджэнняў была амаль запоўнена тымі, каго там пажадалі бачыць арганізатары мерапрыемства — «прадстаўнікі шырокай грамадскасці» з розных рэгіёнаў Гродзеншчыны, а таксама «аматары ў цывільным». Некаторыя тамтэйшыя знаёмыя казалі мне, што вельмі шмат было ў зале апранутых у цывільнае супрацоўнікаў мясцовага РАУСа, а асобы, якія стаялі на ўваходзе ў зал з боджамі «валанцёр» і «службовымі зоркамі» ў вачах, апроч смеху, выклікалі хіба што адчуванне нават не расчараванасці, але агіды, што ты кольвек зноў трапіў у саветскую эпоху (а ці выходзіць з яе?).

«Абмеркаванні» нагадвалі партыйную канферэнцыю канца 1970-х гадоў. Сфарміраваны з высокапастаўленых асоб абласнога і мясцовага ўзроўню прэзідыум, наяўнасць выступоўцаў, якія ў пераважнай большасці чыталі па паперцы ды ўхвалялі будаўніцтва АЭС і нават зайздросцілі астраў-

чанам, што яна будзе будавацца менавіта ў іх, а не, напрыклад, у іншых раёнах вобласці. А яшчэ — непрыхвавана знявага да паважаных людзей, якія не з'яўляюцца прыхільнікамі з'яўлення АЭС на тэрыторыі Беларусі. І ўсеагульны «адабрам-с».

Чыноўнікі былі задаволены ажно да бляску на тварах і ў вачах, бо правялі «для галачкі» мерапрыемства, каб паказаць МАГАТЭ і сусветнай супольнасці, што «пытанні будаўніцтва АЭС» абмяркоўваюцца ў Беларусі на самым шырокім грамадскім узроўні. А шараговыя грамадзяне, у чым мы ўпэўніліся падчас слуханняў і на наступны дзень, калі паехалі па Астравеччыне, не выказваюцца на тэму «будоўлі стагоддзя», баючыся за патэнцыйнае працаўладкаванне і нават за свой далейшы лёс.

Прыкра было назіраць, як нават маладыя людзі, якія прадстаўляліся дырэктарамі сельскіх школ ці каледжаў, энергетыкамі і гэтак далей, «дулі ў адну дуду» з высокапастаўленымі апалагета-мі атамнай энергетыкі.

Карэспандэнт БелаПАН Васіль Сямашка падляцеў да мяне і паведаміў, што толькі што затрыманы і дастаўлены ў мясцовы РАУС вядомы расійскі эксперт, фізик-ядзершчык Андрэй Ажароўскі, прадстаўнік арганізацыі «Экаабарона». Ён хацеў азнаёміць удзельнікаў «абмеркаванняў» з незалежнай экспертызаі «Ацэнкі ўздзеяння на навакольнае асяроддзе». Вынік — сем сутак адміністрацыіўнага арышту «за дробнае хуліганства». З'ездзіў у Беларусь на «грамадскія абмеркаванні»...

▶ АЭС

РАШЭННЕ БУДЗЕ АФОРМЛЕНАЕ, НЕ ХВАЛЮЙЦЕСЯ!

Вольга ХВОІН

Праект бюджэту Расійскай Федэрацыі на 2010–2012 гады ўжо прадугледжвае фінансаванне будаўніцтва беларускай атамнай электрастанцыі.

Пра гэта паведаміў журналістам Аляксандр Глухаў — першы віцэ-прэзідэнт ЗАТ «Атамстройэкспарт» (Расія), якое плануе будаваць АЭС у Беларусі. Паводле яго слоў, праект бюджэту пакуль не зацверджаны. Аднак прадугледжаных сродкаў павінна цалкам хапіць для фінансавання будаўніцтва АЭС у Беларусі. Кошт атамнай станцыі будзе вызначаны пагадненнем. Дакумент ужо рыхтуецца для правядзення паўнаўраўнаважанага перамоў наконт фінансавання. Паводле раней агучаных звестак, на будаўніцтва ў Беларусі атамнай станцыі на два блокі магутнасцю 2 ГВт і інфраструктуры да яе спатрэбіцца 9 мільярдаў долараў ЗША. Глухаў падкрэсліў, што гэта сума агульная, кошт АЭС вызначаецца кантрактам і ў практыцы кампаніі не было выпадкаў, каб цана

кантракта пасля яго падпісання была змененая.

Важна адзначыць, што ў праект будаўніцтва АЭС уключаны комплекс па перапрацоўцы вадкіх і цвёрдых ядзерных адходаў, а таксама сховішча для іх. Эксплуатацыя гэтага сховішча прадугледжваецца на працягу першых 20 гадоў працы станцыі. У далейшым, пры павелічэнні тэрмінаў эксплуатацыі АЭС да 50 гадоў, мяркуецца будаўніцтва дадатковых сховішчаў.

Намеснік міністра энергетыкі Беларусі Міхаіл Міхадзюк зазначыў, што цяпер разглядаецца праект, паводле якога на беларускай АЭС будуць пабудаваны тры энергаблокі. Два першыя будуць дзяржаўныя, будаўніцтва трэцяга, магчыма, будзе ажыццяўляцца з удзелам знешніх інвестараў. Ужо рыхтуецца міжурадавае пагадненне аб будаўніцтве станцыі, якое прадугледжвае закупку ядзернага паліва ў тым ліку ў Расіі. На думку Міхаіла Міхадзюка, гэта не з'яўляецца знакам таго, што Беларусь падвысіць энергалежнасць ад Расіі, хача па-ранейшаму энергетычныя рэсурсы будуць ісці ад нашай усходняй суседкі.

Да слова, тэндэру на будаўніцтва беларускай АЭС не праводзілася. Былі накіраваныя запыты розным дзяржавам, якія маюць

аўтэнтчныя атамныя тэхналогіі, маюцца на ўвазе Расія і Францыя, вяліся перамовы з Кітаем. Па словах кіраўніцтва Мінэнерга, адзіная кампанія, якая адказала на гэты запыт, «Расатам». Аляксандр Глухаў заявіў журналістам, што для кампаніі гонар працаваць у Беларусі і будаваць гэту станцыю, і яна мае намер прытрымлівацца дырэктывы тэрмінаў працы, то бок першы блок мусіць быць уведзены ў эксплуатацыю ў 2016 годзе, другі — у 2018-м.

Што тычыцца непасрэдна грамадскіх слуханняў, то намеснік міністра энергетыкі Міхаіл Міхадзюк сказаў, што агучаныя заўвагі і прапановы будуць прынятыя да ўвагі, і ўвогуле «слуханні папярэдняй справядачы пра ўздзеянне АЭС на навакольнае асяроддзе прайшлі ў адпаведнасці з сусветнай практыкай, калі прымаюцца рашэнні аб рэалізацыі падобных праектаў».

Да канца года грамадскія слуханні мяркуецца правесці ў рэгіёнах Беларусі, а таксама сумежных краінах, каб у наступным годзе спецыялісты пачалі дапрацоўваць матэрыял. У першым квартале наступнага года Ацэнка ўздзеяння АЭС на навакольнае асяроддзе павінна прайсці дзяржаўную экалагічную экспертызу.

Не зразумелым засталася адно: якім чынам будзе аформлена канчатковае рашэнне пра будаўніцтва станцыі, хача пасля слуханняў і стала зразумела, што гэта толькі фармальны пункт.

Намеснік міністра энергетыкі Міхаіл Міхадзюк заўважыў: «Нідзе не напісана, што гэта мусіць быць указ кіраўніка дзяржавы». І тут жа супакоіў: «Рашэнне будзе аформленае, не хвалюйцеся!»

Меркаванне

Уладзімір Чупроў, кіраўнік энергетычнай праграмы «Грынпіс Расіі»:

— У свеце няма ядзернага рэнесансу, пра які многа гаварылася на грамадскіх слуханнях. Апошні ядзерны рэктар быў падключаны ў Румыніі два гады таму, за той жа час было ўведзена 50 ГВт ветравых станцый, не кажучы ўжо пра інвестыцыі ў альтэрнатыўную энергетыку. Якія альтэрнатывы можа мець Беларусь? Тут ветравая энергетыка можа замяніць атамную. Прычым гэты альтэрнатыўны сцэнар будзе таннейшы ў паўтары разы. Што тычыцца забеспячэння палівам, то ўран для класічных цеплавых рэактараў будзе вычарпаны праз трыццаць-сорак год. Дэфіцыт уранавых запасаў, які сустрэне свет, з'явіцца ўжо ў 2020 годзе, калі будзе выкарыстаны запас вайсковага ўрану, які пакуль пакрывае патрэбы.

Варта ўзгадаць і тэхналагічныя праблемы падключэння. АЭС павінна працаваць у базавым рэжыме, то бок без паніжэння ці павышэння магутнасці. Пікі магутнасці напружвання, якія маюць месца кожныя суткі і кожны тыдзень, будуць закрываць газавыя і вугальныя станцыі. То бок штодзень яны будуць уключацца і выключацца. Гэта аварыі, рызыкі, нерацыянальнае выкарыстанне прыроднага газу. Для Беларусі ўвод у эксплуатацыю АЭС насамрэч дазволіць скараціць спажыванне прыроднага газу на 20 працэнтаў. Аднак, па нашых ацэнках, альтэрнатыўны сцэнар на аснове ўзнаўляльнай энергетыкі за меншыя сродкі дазволіць эканоміць да 50 працэнтаў прыроднага газу.

Калі казаць пра бяспеку АЭС, самымі ідэальнымі пляцоўкамі для будаўніцтва ў Расіі з'яўляюцца Масква і Санкт-Пецярбург. Гэтыя гарады насамрэч маюць дэфіцыт электраэнергіі, ёсць працоўныя рэсурсы, не трэба дадатковай інфраструктуры. На наш запыт, ці можна будаваць АЭС каля гэтых гарадоў, «Расатам» адказаў, што такіх планаў няма і ніколі не будзе. Думам, варта пабудоваць АЭС у Маскве, гэта будзе найлепшы доказ яе бяспечнасці.

7

ТВ ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

19 КАСТРЫЧНИКА,

ПАНАДЗЕЛАК

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55

Навіны.

06.05, 07.05, 08.10 «Добрай раніцы, Беларусь!».

06.45, 07.45 Зона Х.

07.30, 08.25, 11.50 Дзелавое жыццё.

08.30 У свеце матораў.

09.10 Nota Bene.

09.40 «Зорныя танцы». «Жаночы сезон».

11.00 Камедыя меладрама «Не нарадзіся прыгожай» (Расія).

12.10 Эксцэнтрычная камедыя «Буйнагабарытныя» (Расія).

14.05 Жаночае ток-шоў «Жыццё як жыццё».

15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.25 Культурныя людзі.

16.05 Здароўе.

16.25 Меладрама «Сёстры па крыві».

17.25 Камедыя меладрама «Не нарадзіся прыгожай» (Расія).

18.25 Відэафільм АТН «Прабач мяне».

18.50, 00.55 «Зона Х». Крымінальная хроніка.

19.30 «Арэна». Праграма аб спорце.

19.55 Ток-шоў «Ход у адказ».

21.00 Панарама.

21.50 Адмысловы рэпартаж АТН «Гаючыя крыніцы Беларусі».

22.05 Драматычны вострасюжэты серыял «Часткі цела» (ЗША).

23.10 Баявік «Міратворац» (ЗША-Канада).

01.05 Дзень спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00

Навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Контурны.

10.10 АНТ прадстаўляе: «Дыханне планеты».

11.00 Навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Кантрольны закуп».

11.45 «Ералаш».

12.00 «Малахаў+».

13.00 Нашы навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».

14.40 «Дэтэктывы».

15.15 «Яўлампія Раманава. Следства вядзе дылетант». Шматсерыйны фільм.

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 Ералаш.

16.45 АНТ прадстаўляе: «Бітва тытанаў».

18.00 Нашы навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 Серыял «Мая выдатная няня».

18.55 Чакай мяне.

20.00 Час.

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Ток-шоў «Выбар».

22.00 Прэм'ера: «Браты-дэтэктывы». Шматсерыйны фільм.

23.00 Нашы навіны.

23.15 Навіны спорту.

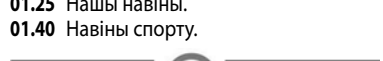
23.20 «Злачыныя стагоддзі».

23.55 «Прафесійны бокс».

00.35 «Звар'яцеў ад цябе». Шматсер. фільм.

01.25 Нашы навіны.

01.40 Навіны спорту.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30

«24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою».

07.40 «СТБ-спорт».

07.45 «Раніца. Студыя добрага настрою».

08.30 «Тыдзень».

09.35 «Вялікі снаданак».

10.05 «Пяць гісторый».

10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.

11.45 «Званая вячэра».

12.40 «Былая». Серыял.

13.50 «Зорны рынг».

15.05 «Далёкія сваякі».

15.30 «Гарачы лёд».

16.00 «Культурнае жыццё».

16.50 «Я - вандроўца».

17.10 «Наша справа».

17.20 «Міншчына».

17.30 «Званая вячэра».

18.30 «Былая». Серыял.

20.00 «Сталічныя падрабязнасці».

20.10 «СТБ-спорт».

20.20 «Добры вечар, маляня».

20.35 Фільм «Вераніка не прыйдзе». Расія.

22.55 «Сталічныя падрабязнасці».

23.00 «Сталічны футбол».

23.30 «Гучная справа».

07.00 ЛАДная раніца.

08.00 Камедыіны серыял «Юрыкі» (Расія).

08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

09.30 У гэты дзень.

09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).

10.30 Народная камедыя «Асаблівасці нацыянальнага палявання» (Расія).

12.10 «Пра мастацтва».

12.40 Школа рамонту.

13.25 Камедыіны дэтэктыў «Монк» (ЗША).

14.15 Мультисерыял «Русалачка» (ЗША).

14.40 «Хачу ўсе ведаць». Кінчасопіс для дзяцей (Расія).

14.50 Пазакласная гадзіна.

15.05 Бухта капітанаў.

15.45 Тэлебарометр.

16.00 Дэтэктыўны серыял «Камісар Мегрэ» (Францыя-Бельгія-Швейцарыя).

17.00 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

18.00 Серыял «Каханне як каханне».

19.05 Драма «Праверка на дарогах» (СССР).

21.00 Калыханка.

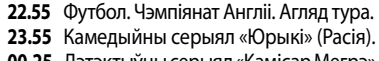
21.20 Беларуская часіна.

22.25 Хакей. Формула гульні.

22.55 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Агляд тура.

23.55 Камедыіны серыял «Юрыкі» (Расія).

00.25 Дэтэктыўны серыял «Камісар Мегрэ» (Францыя-Бельгія-Швейцарыя).

07.00 Фільм «Артыст і майстар малюнка».

09.10 Тэлесерыял «Адночы будзе каханне».

Расія, 2009 г.

10.00 «Коткіна хата. Юры Куклачоў». Даку-

ментальны фільм.

10.50 «Ранішняя пошта».

11.20 Фільм «Стрытэйсеры».

13.20 Гарадок.

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.20 Тэлесерыял «Вядзьмарскае каханне».

15.10 Фільм «Вячэрняя казка». Расія, 2007 г.

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Весткі.

17.25 «Гарадок». Дайджэст.

17.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

18.50 Навіны - Беларусь.

19.00 Весткі.

19.30 Прэм'ера. Тэлесерыял «Адночы будзе каханне».

Расія, 2009 г.

20.30 Тэлевізійны мастацкі фільм «Ісаеў».

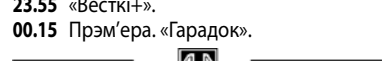
22.30 Тэлесерыял «Вядзьмарскае каханне».

23.30 «Нічога асабістага». Інфармацыйна-сатырычная праграма.

23.45 Навіны - Беларусь.

23.55 «Весткі+».

00.15 Прэм'ера. «Гарадок».

06.00 Сёння.

06.05 Канал «Сёння раніцай».

08.40 «Надзвычайнае здарэнне. Агляд за тыдзень».

09.10 «Крамлёўская кухня».

10.00 Сёння.

10.20 «Сярэдні клас».

11.10 «Кулінарны паядынак».

12.10 «Следства вялі...».

13.00 Сёння.

13.30 Серыял «Вяртанне Мухтара-2».

15.15 «Надзвычайнае здарэнне. Расследаванне».

15.35 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

16.00 Сёння.

16.25 Крымінальны серыял «Ліцейны».

18.25 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

19.00 Сёння.

19.35 Прэм'ера. Серыял «Вуліцы пабітых ліхтароў-9».

20 КАСТРЫЧНИКА, АЎТОРАК

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55

Навіны.

06.05 Дзень спорту.

06.10, 07.05, 08.10 «Добрай раніцы, Беларусь!».

06.45, 07.45 Зона Х.

07.30, 08.30, 11.50 Дзелавое жыццё.

08.35 «Арэна». Праграма аб спорце.

09.05 Ваенная драма «Застава Жыліна».

09.55 Меладрама «Сёстры па крыві».

10.50 Камедыя меладрама «Не нарадзіся прыгожай» (Расія).

11.40 Адмысловы рэпартаж АТН «Гаючыя крыніцы Беларусі».

12.10 Фантастычны серыял «Зорны крэйсер «Галактыка» (ЗША-Вялікабрытанія).

13.10 Дэтэктыўны серыял «Вераніка Марс-2» (ЗША).

14.05 Ток-шоў «Ход у адказ».

15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.25 Відэафільм «Сувязь забяспечана» цыклу «У інтарэсах нацыянальнай бяспекі».

15.55 Дэтэктыўны серыял «Тэрмінова ў нумар» (Расія).

16.50 Меладрама «Сёстры па крыві».

17.50 Камедыя меладрама «Не нарадзіся прыгожай» (Расія).

18.50, 00.00 «Зона Х». Крымінальная хроніка.

19.30 Сфера інтарэсаў.

19.55 Ваенная драма «Застава Жыліна».

21.00 Панарама.

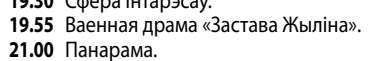
21.35 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Барселона-Рубін. Прамая трансляцыя.

23.40 Алімпійскі часопіс.

00.05 Дзень спорту.

00.20 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Агляд дня.

01.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Ліверпуль-Ліён.

09.05-16.00 Тэхнічная прафілактыка.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00

Навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Чакай мяне.

10.05 «Грып. Эпідэмія чутак».

11.00 Нашы навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Адзін супраць усіх».

12.00 «Малахаў+».

13.00 Нашы навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».

14.40 «Дэтэктывы».

15.15 «Яўлампія Раманава. Следства вядзе дылетант». Шматсерыйны фільм.

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 «Монтэкрыста». Шматсер. фільм.

17.10 «Хай кажучь».

18.00 Нашы навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 Камедыіны серыял «Мая выдатная няня», 2004 год

18.55 «Рудая». Шматсерыйны фільм.

20.00 Час.

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Галоўная прэм'ера года. «Адмірал». Шматсерыйны фільм.

22.10 Прэм'ера : «Браты-дэтэктывы». Шматсерыйны фільм.

23.10 Нашы навіны.

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

21 КАСТРЫЧНИКА, СЕРАДА

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55

Навіны.

06.05 Дзень спорту.
06.10, 07.05, 08.10 «Добрай раніцы, Беларусь!».

06.45, 07.45 Зона Х.

07.30, 11.50 Дзелавое жыццё.

08.35 Сфера інтарэсаў.

09.05 Ваенная драма «Застава Жыліна».

09.55 Меладрама «Сёстры па крыві».

10.45 Камедыяная меладрама «Не нарадзіся прыгожай» (Расія).

11.35 «OFF STAGE LIFE».

12.10 Фантастычны серыял «Зорны крэйсер «Галактыка» (ЗША - Вялікабрытанія).

13.10 Дэтэктыўны серыял «Вероніка Марс-2» (ЗША).

14.05 Альманах вандраванняў.

14.30 Відэафільм АТН «Дзеці Еўрабачання: Аляксей Жыгалковіч».

15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.

15.25 Хранікальна-дакументальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).

15.55 Дэтэктыўны серыял «Тэрмінова ў нумар» (Расія).

16.50 Меладрама «Сёстры па крыві».

17.50 Камедыяная меладрама «Не нарадзіся прыгожай» (Расія).

18.50, 00.00 «Зона Х». Крымінальная хроніка.

19.30 «Зямельнае пытанне».

19.50 Ваенная драма «Застава Жыліна».

20.50 «Спортлато 5 з 36». Забаўляльнае шоу.

21.00 Панарама.

21.35 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Рэал-Мілан. Прамая трансляцыя.

00.05 Дзень спорту.

00.20 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Агляд дня.

01.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў УЕФА. Бардо-Баварыя.

09.05-16.00 Тэхнічная прафілактыка.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00

Нашы навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 «Рудая». Шматсерыйны фільм.

10.05 «Адмірал». Шматсерыйны фільм.

11.00 Нашы навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 «Кантрольны закуп».

11.45 «Ералаш».

12.00 «Малахаў+».

13.00 Нашы навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».

14.40 «Дэтэктывы».

15.15 «Яўлампія Раманова. Следства вядзе дылетант». Шматсерыйны фільм.

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 «Монтэкрыста». Шматсер. фільм.

17.10 «Хай кажучь».

18.00 Нашы навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 Камедыяны серыял «Мая выдатная няня», 2004 год.

18.55 «Рудая». Шматсерыйны фільм.

20.00 Час.

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Галоўная прэм'ера года. «Адмірал». Шматсерыйны фільм.

22.10 Прэм'ера : «Браты-дэтэктывы». Шматсерыйны фільм.

23.10 Нашы навіны.

23.25 Навіны спорту.

23.30 АНТ прадстаўляе: «Дакументальны дэтэктыў». «Стрэл на балоце».

00.05 «Жанатыя... з дзецьмі». Шматсерыйны фільм.

00.30 «Звар'яцеў ад цябе». Шматсерыйны фільм.

01.20 Нашы навіны.

01.35 Навіны спорту.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30

«24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою».

07.40 «СТБ-спорт».

07.45 «Раніца. Студыя добрага настрою».

08.30 «Аўтапанарама».

08.50 «Спецназ». Серыял.

10.00 «Пяць гісторый».

10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.

11.30 «Далёкія сваякі».

11.45 «Званая вячэра».

12.40 «Былая». Серыял.

13.50 «Ваенная таямніца».

14.40 «Гадкае качаня». Моладзевы серыял.

15.30 «Паляванне на Вервольфа». Серыял.

16.50 «Новыя падарожжы дылетанта».

17.20 «Міншчына».

17.30 «Званая вячэра».

18.30 «Былая». Серыял.

20.00 «Сталічныя падрабязнасці».

20.10 «СТБ-спорт».

20.20 «Добры вечар, маляня».

20.30 «Дабро пажаліцца».

20.55 «Паляванне на Вервольфа». Серыял.

Заклучная серыя.

22.00 «Мінск і мінчане».

22.55 «Сталічныя падрабязнасці».

23.00 «Дэтэктыўныя гісторыі».

23.55 «Спецназ». Серыял.

07.00 ЛАДная раніца.

08.00 Камедыяны серыял «Юрыкі».

08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

09.30 У гэты дзень.

09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).

10.35 Сямейная меладрама «Слава майго бацькі» (Францыя).

12.25 Рэпартаж «Беларускай часіны».

13.05 Спорт-кадр.

13.35 Камедыяны дэтэктыў «Монк» (ЗША).

14.20 Мультисерыял «Русалачка» (ЗША).

14.45 «Хачу ўсё ведаць». Кіначасопіс для дзяцей (Расія).

14.55 Пазакласная гадзіна.

15.10 «Лабірынты: гаспадыня Марыя Патоцкая».

15.40 Медычныя таямніцы.

16.05 Дэтэктыўны серыял «Камісар Мергр» (Францыя-Бельгія-Швейцарыя).

16.55 Гадзіна суду. Справы сямейныя.

18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).

19.00 Дэтэктыў «Квартэт Гварнеры» (СССР).

21.05 Калыханка.

21.25 Беларуская часіна.

22.25 Іншыя.

22.55 Камедыяны серыял «Юрыкі» (Расія).

23.35 Дэтэктыўны серыял «На рагу ў Патрыяршыш-2» (Расія).

00.25 Дэтэктыўны серыял «Камісар Мергр» (Францыя-Бельгія-Швейцарыя).

РОССИЯ
ТЕЛЕКАНАЛ

07.00 Пакой смеху.

09.20 Тэлесерыял «Адночы будзе каханне».

10.10 «Няспетая песня Ганны Герман».

Дакументальны фільм.

11.00 Весткі.

11.25 Тэлевізійны мастацкі фільм «Ісаеў».

13.10 «Гарадок». Дайджэст.

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.20 Тэлесерыял «Вядзьмарскае каханне».

15.10 Тэлесерыял «Тэрмінова ў нумар-2».

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Весткі.

17.25 «Гарадок». Дайджэст.

17.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

18.50 Навіны - Беларусь.

19.00 Весткі.

19.30 Прэм'ера. Тэлесерыял «Адночы будзе каханне». Расія, 2009 г.

20.30 Тэлевізійны мастацкі фільм «Ісаеў».

22.30 Тэлесерыял «Вядзьмарскае каханне».

23.30 Навіны - Беларусь.

23.40 «Весткі+».

00.00 «Сакрэты вечнай маладосці». Дакументальны фільм.

00.55 Заканчэнне эфіру.

НТВ

08.40 «Выратавальнікі».

09.10 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. Агляд дня.

10.00 Сёння.

10.20 «Сярэдні клас».

11.10 «Дачны адказ».

12.05 Вострасюжэтны дэтэктыў «Вуліцы пабітых ліхтароў-9».

13.00 Сёння.

13.30 Серыял «Вяртанне Мухтара-2».

15.15 «Надзвычайнае здарэнне. Расследаванне».

15.35 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

16.00 Сёння.

16.25 Крымінальны серыял «Ліцейны».

18.25 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

19.00 Сёння.

19.25 Прэм'ера. Вострасюжэтны дэтэктыў «Вуліцы пабітых ліхтароў-9».

20.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. ЦСКА (Масква) - Манчэстэр Юнайтэд (Англія).

19.00 Сёння.

19.35 Прэм'ера. Вострасюжэтны дэтэктыў «Вуліцы пабітых ліхтароў-9».

21.50 Прэм'ера. Серыял «Час Волкава».

23.00 Сёння.

23.25 «Галоўны герой прадстаўляе».

00.15 «Калекцыя дурацкаў Максіма Кананенкі».

00.45 «Позняя гутарка».

РОССИЯ
ТЕЛЕКАНАЛ

07.00 Добрай раніцы, Расія!

09.20 Тэлесерыял «Адночы будзе каханне».

10.10 «Добры дзень Сяргея Капіцы». Дакументальны фільм.

11.00 Весткі.

11.25 Тэлевізійны мастацкі фільм «Ісаеў».

13.05 «Гарадок». Дайджэст.

13.50 Навіны - Беларусь.

14.00 Весткі.

14.20 Тэлесерыял «Вядзьмарскае каханне».

15.10 Тэлесерыял «Тэрмінова ў нумар-2».

16.50 Навіны - Беларусь.

17.00 Весткі.

17.25 «Гарадок». Дайджэст.

17.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.

18.50 Навіны - Беларусь.

19.00 Весткі.

19.30 Прэм'ера. Тэлесерыял «Адночы будзе каханне». Расія, 2009 г.

20.30 Тэлевізійны мастацкі фільм «Ісаеў».

22.30 Тэлесерыял «Вядзьмарскае каханне».

23.30 Навіны - Беларусь.

23.40 «Весткі+».

00.00 Прэм'ера. «Вялікая дэпрэсія». Дакументальны фільм.

00.55 Заканчэнне эфіру.

НТВ

06.00 Сёння.

06.05 Канал «Сёння раніцай».

08.40 «Барацьба за ўласнасць».

09.10 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. Агляд дня.

10.00 Сёння.

10.20 «Сярэдні клас».

11.15 «Жаночы погляд».

11.45 «Надзвычайнае здарэнне. Расследаванне».

12.05 Вострасюжэтны дэтэктыў «Вуліцы пабітых ліхтароў-9».

13.00 Сёння.

13.30 Серыял «Вяртанне Мухтара-2».

15.35 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

16.00 Сёння.

16.25 Крымінальны серыял «Ліцейны».

18.25 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

22.30 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

23.00 Сёння.

23.25 «І зноў добры дзень!».

00.15 «Асабліва небяспечны!».

01.20 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. Агляд дня.

ЕВРОСПОРТ

09.35 Экстрэмальныя віды спорту. Free Ride Spirit.

09.45 Настольны тэніс. Кубак свету. Масква (Расія). Фінал.

10.45 Тэніс. Турнір WTA (Расія). Дзень 2.

12.00 Тэніс. Турнір WTA. Масква (Расія). Дзень 3.

15.30 Снукер. Гран-пры. Глазга (Вялікабрытанія). Фінал.

17.15 Тэніс. Турнір WTA (Расія). Дзень 3.

19

9

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

23 КАСТРЫЧНИКА, ПЯТНІЦА

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55
Навіны.

06.05 Дзень спорту.
06.10, 07.05, 08.10 «Добрай раніцы, Беларусь».
06.45 Зона Х.
07.30 Дзелавае жыццё.
07.45 Зона Х.
08.35 Сфера інтарэсаў.
09.05 Канцэртная праграма «Сустрэча сяброў».
10.00 Меладрама «Сёстры па крыві» (Расія-Украіна).
10.50 Камедыяная меладрама «Не нарадзіся прыгожай» (Расія).
11.40 «OFF STAGE LIFE».
11.50 Дзелавае жыццё.
12.10 Фантастычны серыял «Зорны крэйсер «Галактыка» (ЗША - Вялікабрытанія).
13.10 Дэтэктыўны серыял «Вероніка Марс-2» (ЗША).
14.05 «Шпілька». Праграма для жанчын.
14.30 Відэафільм АТН «Планета коней». Фільм 2-і «Інтуітыўны бок чалавека».
15.15, 19.20 Навіны рэгіёна.
15.25 Хранікальна-дакументальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).
15.55 Дакументальны цыкл «Зорнае жыццё» (Украіна).
16.55 Жаночае ток-шоў «Жыццё як жыццё».
18.05 Камедыяная меладрама «Не нарадзіся прыгожай» (Расія).
19.30 «Зона Х». Вынікі тыдня.
19.55 Ваенная драма «Застава Жыліна» (Расія).
21.00 Панарама.
21.50 Драматычны вострасюжэтыны серыял «Часткі цела» (ЗША).
22.55 Прэм'ера. Авантурная камедыя «Вялікі Стэн» (ЗША).
00.55 Дзень спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00
Нашы навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 «Рудая». Шматсерыйны фільм.
10.05 «Адмірал». Шматсерыйны фільм.
11.00 Нашы навіны.

11.05 Навіны спорту.
11.10 «Кантрольны закуп».
11.45 «Ералаш».
12.00 «Малахаў+».
13.00 Нашы навіны.
13.05 Навіны спорту.
13.10 «Зразумець. Прабачыць».
13.40 «Модны прысуд».
14.40 «Дэтэктывы».
15.15 «Яўлампія Раманова. Следства вядзе дылетант». Шматсерыйны фільм.
16.00 Нашы навіны.
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Монтэкрыста». Шматсерыйны фільм.
17.10 «Хай кажучь».
18.00 Нашы навіны.
18.15 Навіны спорту.
18.20 АНТ прадстаўляе: «Зваротны адлік».
18.55 «Поле цудаў».
20.00 Час.
20.30 Нашы навіны.
21.00 Навіны спорту.
21.05 «Хвіліна славы».
22.40 АНТ прадстаўляе: «Наша Белараша».
23.15 Фільм «Цяжкі перакладу». ЗША, 2003 год.
01.00 Нашы навіны.
01.15-01.30 Навіны спорту.

06.00 «24 гадзіны».
06.10 «Міншчына».
06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою».
07.30 «24 гадзіны».
07.40 «СТБ-спорт».
07.45 «Раніца. Студыя добрага настрою».
08.30 «Аўтапанарама».
08.50 «Спецназ». Серыял.
10.00 «Пяць гісторый».
10.30 «24 гадзіны».
10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.
11.30 «Далёкія сваякі».
11.45 «Званая вячэра».
12.40 «Былая». Серыял.
13.30 «24 гадзіны».
13.50 «Фантастычныя гісторыі».
14.40 «Гадкае качаня». Моладзевы серыял.
15.30 «Мёртвы, жывы, небяспечны». Серыял.
16.30 «24 гадзіны».

16.50 «Асабісты інтарэс».
17.20 «Міншчына».
17.30 «Званая вячэра».
18.30 «Былая». Серыял.
19.30 «24 гадзіны».
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.20 «Добры вечар, маляня».
20.35 Фільм «Таксі 2». Францыя, 2000 г.
22.30 «24 гадзіны».
22.55 «Сталічныя падрабязнасці».
23.00 «Гарачы лёд».
23.30 «Відзьмо-невідзьмо». Агляд міжнароднага шоу-бізнэсу.
00.15 Фільм «Судны дзень». Германія-ЗША, 2008 г.
01.55 «Уцёкі». Серыял.

07.00 ЛАДная раніца.
08.00 Час футболу.
08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
09.25 У гэты дзень.
09.30 Жансавет.
10.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
10.55 Іншыя. «Чортава кола».
11.25 Меладрама «Далікатная зіма» (Беларусь-Расія). 1-4, заключная, серыі.
14.50 Мультифільм.
15.00 «Хачу ўсё ведаць». Кінчасопіс для дзяцей (Расія).
15.10 «Свая музыка. Працяг».
15.35 Дэтэктыўны серыял «Камісар Мегрэ» (Францыя-Бельгія-Швейцарыя).
16.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
17.30 Усё аб бяспецы.
18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
19.05 Гараджане.
19.40 «Пра мастацтва».
20.05 Рэпарцёр «Беларускай часіны».
21.05 Калыханка.
21.25 Бітва экстрасенсаў.
22.35 Прэм'ера. «Маргарэт Тэтчэр. Жанчына на вайне». Дакументальны фільм (Расія).
23.20 Футбол. Ліга Еўропы. Агляд дня.
00.15 Дэтэктыўны серыял «Камісар Мегрэ» (Францыя-Бельгія-Швейцарыя).
07.00 Добрай раніцы, Расія!

09.20 Тэлесерыял «Аднойчы будзе каханне». Расія, 2009 г.
10.10 «Мой срэбны шар».
11.00 Весткі.
11.30 Тэлевізійны мастацкі фільм «Ісаеў». Расія, 2009 г.09 г.
13.05 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.
13.50 Навіны - Беларусь.
14.00 Весткі.
14.20 «Пакой смеху».
15.10 Тэлесерыял «Тэрмінова ў нумар-2».
16.50 Навіны - Беларусь.
17.00 Весткі.
17.25 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.
17.55 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерыял. Расія, 2009 г.
18.50 Навіны - Беларусь.
19.00 Весткі.
19.30 Прэм'ера. Тэлесерыял «Аднойчы будзе каханне». Расія, 2009 г.
20.30 Прэм'ера. «Юрмала-2009». Фэст гумарыстычных праграм.
22.25 Навіны - Беларусь.
22.35 Фільм «Добры дзень Вам!». Расія, 2008 г.
00.45 Фільм «Чужы запал».
02.15 Заканчэнне эфіру.

06.00 Сёння.
06.05 Інфармацыйны канал «Сёння раніцай».
08.35 «Кухары і кухцікі».
09.05 «Масква-Ялта-транзіт».
10.00 Сёння.
10.20 «Сэрэдні клас».
11.10 «Галоўны герой прадстаўляе».
12.00 Вострасюжэтыны дэтэктыў «Вуліцы пабітых ліхтароў-9».
13.00 Сёння.
13.30 Дэтэктыўны серыял «Вяртанне Мухтара-2».
15.15 «Прафесія-рэпарцёр».
16.25 Крымінальны серыял «Ліцейны».
18.25 Агляд. Надзвычайнае здарэнне».
19.00 Сёння.
19.35 «Следства вялі...».
20.40 «Надзвычайнае здарэнне. Расследаванне».

21.00 Вострасюжэтная драма «Бацькоўскі дзень».
22.55 Прэм'ера. Дэтэктыў «Здраднік».
00.55 Трылер «Лядзях».

09.30 Вось дык так!!!
09.45 Ралі. Чэмпіят свету. Вялікабрытанія. Прэв'ю.
10.15 Тэніс. Турнір WTA. Масква (Расія). 1/8 фіналу.
12.00 Тэніс. Турнір WTA. Масква (Расія). 1/4 фіналу.
15.30 Футбол. Чэмпіят свету да 20 гадоў. Александрыя (Егіпет). Фінал.
16.30 Настольны тэніс. Кубак свету. Камандныя спаборніцтвы. Аўстрыя.
18.30 Тэніс. Турнір WTA. Масква (Расія). 1/4 фіналу.
19.00 Настольны тэніс. Кубак свету. Камандныя спаборніцтвы. Аўстрыя.
20.00 Футбол. Еўрагалы. Навіны.
20.10 Настольны тэніс. Кубак свету. Камандныя спаборніцтвы. Аўстрыя.
21.30 Боўлінг. Тур PBA. ЗША.
22.30 Цімберспорт. Чэмпіят свету. Швейцарыя.
23.30 Армэрстлінг. PAL/NAL.
00.00 Ралі. Чэмпіят свету. Вялікабрытанія. Дзень 1.
00.30 Самыя моцныя людзі планеты. Ліга чэмпіёнаў. ЗША. Турнір Arnold Classic.
01.30 Экстрэмальныя віды спорту. Freeride Spirit.
01.45 Футбол. Еўрагалы. Навіны.
01.55 Ралі. Чэмпіят свету. Вялікабрытанія. Дзень 1.

19.00 Аб'ектыў (агляд падзеяў дня).
19.05 «Аблавушак», мультисерыял.
19.15 «Ваўчыная маці», дак. фільм, 2007 г., Польшча.
19.50 Невядомае Беларусь: «Беларусь пад нямецкай акупацыяй», дак. фільм, 2009 г., Польшча, ч. 3.
20.40 Госьць «Белсату».
21.00 Аб'ектыў (галоўнае выданне).
21.20 Гісторыя пад знакам Пагоні: «Багі» (спазнаваўчая праграма).
21.25 «Парнаграфія», маст. фільм, 2003 г., Польшча.
23.20 Аб'ектыў.

24 КАСТРЫЧНИКА, СУБОТА

06.55 Дакументальна-пазнавальны серыял «Афрыка. Магічны кантынент» (Францыя).

07.20 Існасць.
07.45 Дзень спорту.
07.55 «Добрай раніцы, Беларусь».
09.00, 12.00, 15.00, 19.00 Навіны.
09.05 Здароўе.
09.40 Тэлесерыял «Вясковая камедыя» (Расія).
10.35 «Шпілька». Праграма для жанчын.
11.05 Ранішня хвала.
11.40 «OFF STAGE LIFE».
12.10 Камедыя «Каханне злое» (Расія).
13.50 Відэафільм «Так фінішуе СПЕЦНАЗ» цыклу «У інтарэсах нацыянальнай бяспекі».
14.15 «Алімпійскі часопіс».
14.30 Відэафільм АТН «Шпіён па ўласным жаданні».
15.10 Навіны рэгіёна.
15.30 «Вакол планеты».
16.15 Відэафільм АТН.
16.40 Дакументальны цыкл «Зорнае жыццё» (Украіна).
17.35 Відэафільм АТН «Сянно з блакітнымі вачыма» цыклу «Зямля беларуская».
17.55 «Ваша лато».
18.45 Латарэя «Пяцёрка».
19.20 Канцэрт «Жывая Бьёрк» (Аўстралія).
21.00 Панарама.
21.40 Прэм'ера. Рамантычная драма «Русалка» (Расія).
23.45 «Уласнай персонай».

07.00 АНТ прадстаўляе: «Суботняя раніца».
08.00, 09.00 Нашы навіны.
09.05 Камедыяны серыял «Хто ў хаце гаспадар?» (Расія), 2005 год.
09.45 «Здароўе».
10.30 «Смак».

11.10 Асяроддзе пасялення.
12.10 Тэлчасопіс «Саюз».
12.45 АНТ прадстаўляе: «Кінаметры вайны».
13.20 «Наш бронечыгнік». Мастацкі фільм.
16.00 Нашы навіны.
16.15 Навіны спорту.
16.20 «Цуды медыцыны».
17.05 АНТ прадстаўляе: «Рэкламная паўза».
18.00 АНТ прадстаўляе: «Адзін супраць усіх».
18.55 «Ледніковы перыяд». Новы сезон.
20.30 Нашы навіны.
21.00 Навіны спорту.
21.05 «Ледніковы перыяд». Новы сезон. Працяг.
22.45 «Празэкспартэрысхлтан».
23.25 «Што? Дзе? Калі?». Фінал.
00.50-02.25 Фільм «Выходзь за мяне».

06.35 «Фірмовая гісторыя». Камедыяны серыял.
07.25 Фільм «Госця з будучыні». СССР, 1984 г. Заключныя серыі.
09.30 «Культурнае жыццё».
10.00 «Крокі да поспеху».
10.55 «Мінск і мінчане».
11.30 «Салдаты. Залатыя серыі».
13.30 «Новыя падарожжы дылетанта».
14.05 «Ваенная таямніца».
15.00 Музычны фільм «Сільва». СССР, 1981 г. 1-я серыя.
16.20 «Наша справа».
16.30 «24 гадзіны».
16.40 «Відзьмо-невідзьмо». Агляд міжнароднага шоу-бізнэсу.
17.20 «Тор Беар. Руская версія».
18.10 «Фантастычныя гісторыі».
19.00 «3 чаго пачынаецца Радзіма».
19.30 «24 гадзіны».
20.00 «СТБ-спорт».
20.10 «Зорны рынг».
21.35 Фільм «Адрачэнцы». ЗША, 2006 г.

00.20 Фільм «Догма». ЗША, 1999 г.
02.25 «Уцёкі». Серыял.

07.15 Смачна з Барысам Бурдой.
07.45 Усё аб бяспецы.
08.10 Меладрама «Вяртанне блуднага таты» (Расія).
09.55 «Маргарэт Тэтчэр. Жанчына на вайне». Дакументальны фільм (Расія).
10.40 Жансавет.
11.15 Свая кампанія.
12.00 «Лабірынты гісторыі беларускіх татароў». Частка першая.
12.30 «Запал па культуры».
13.15 Фантастычны серыял «Эўрыка» (ЗША). 1-я серыя.
14.50 Футбол. Чэмпіят Беларусі. Нёман-Шахцёр. Прамая трансляцыя.
16.55 Хакэй. КХЛ. Дынама (Мінск)-Сібір (Новасібірск). Прамая трансляцыя.
19.20 Прэм'ера. «Бенефіс Юрыя Гальцава і Генадзя Ветрава». Канцэртная праграма (Расія).
21.30 Прэм'ера. Трагікамедыя «Унук касманаўта» (Расія).
23.15 Казанова.
23.45 Эксцэнтрычная камедыя «Быць Стэнлі Кубрыкам» (Вялікабрытанія-Францыя).

07.00 Весткі.
07.10 «Падарожжы музыкі».
07.40 Мультифільм.
07.50 «Юрмала-2009». Фэст гумарыстычных праграм.
09.40 «Ранішня пошта».
10.15 «Суботнік».
11.00 Весткі.
11.10 Пакрой смеху.
12.00 Фільм «Добры дзень Вам!». Расія, 2008 г.
14.00 Весткі.
14.20 «Формула ўлады».
14.55 Фільм «Чужы запал».

16.40 Прэм'ера. «Індыйскія ёгі, хто яны? 40 гадоў пасля». Дакументальны фільм.
17.40 Музычная камедыя «Беражыце жанчын». 1-я серыя.
19.00 Весткі ў суботу.
19.40 «Суботні вечар».
21.40 Фільм «Васільеўская выспа». Расія, 2009 г.
01.05 Заканчэнне эфіру.

06.00 Вострасюжэтная драма «Бацькоўскі дзень».
07.30 «Казкі Бажэнава».
08.00 Сёння.
08.20 «Авіатары».
08.50 «Агляд».
09.20 «Без рэцэпту».
10.00 Сёння.
10.20 «Галоўнае дарога».
10.55 «Кулінарны паядынак».
11.55 «Кватэрнае пытанне».
13.00 Сёння.
13.25 «Алтар перамогі».
14.15 Дэтэктыўная меладрама «Целаахоўніца».
16.00 Сёння.
16.20 «Жаночы погляд».
17.10 Дэтэктыўны серыял «Эксперты».
19.00 Сёння.
19.30 «Прафесія-рэпарцёр».
20.05 «Праграма Максімум».
21.15 «Рускія сенсацыі».
22.15 «Ты не паверыш!».
23.10 Прэм'ера. Баявік «Кантрабандысты».
01.00 Камедыя «Салдацкі дэкамерон».

09.30 Ралі. Чэмпіят свету. Вялікабрытанія. Дзень 1.
10.00 Вось дык так!!!
10.15 Футбол. Еўрагалы. Навіны.
10.25 Футбол. Еўрагалы.
10.45 Горныя лыжы. Кубак свету. Жанчыны. Салам-гігант. Спроба 1. Зольден (Аўстрыя).

11.45 Тэніс. Турнір WTA. Масква (Расія). 1/2 фіналу.
13.45 Горныя лыжы. Кубак свету. Жанчыны. Салам-гігант. Спроба 2. Зольден (Аўстрыя).
14.45 Тэніс. Турнір WTA. Масква (Расія). 1/2 фіналу.
16.00 Аўтастарт. Сусветная серыя Рэно. Алканіз (Іспанія). Гонка 1.
17.00 Супербайк. Чэмпіят свету. Суперпоул (Партугалія).
17.45 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў. Групаў этап. Гандурас - Аргентына. Абуджа (Нігерыя).
20.00 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў. Групаў этап. Мексіка - Швейцарыя. Абуджа (Нігерыя).
21.00 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў. Групаў этап. Нігерыя - Германія. Абуджа (Нігерыя).
23.00 Бокс.
01.00 Ралі. Чэмпіят свету. Вялікабрытанія. Дзень 2.
01.30 Настольны тэніс. Кубак свету. Камандныя спаборніцтвы. Аўстрыя.
02.30 Ралі. Чэмпіят свету. Вялікабрытанія. Дзень 2.

19.00 Аб'ектыў (агляд падзеяў дня).
19.05 «Аблавушак», мультисерыял.
19.10 Аўтастопам праз Еўропу, 7 серыя: Прага.
19.25 МакраФон: канцэрт гурта «Ляпіс Трубяцкой» на цырымоніі ўручэння прэміі «Рок-караначыя-2008».
20.00 Еўропа сёння (тэлчасопіс каналу «Нямецкая хвала».)
20.25 Тыдзень з радыё «Свабода» (аналітычная праграма).
21.00 Аб'ектыў (галоўнае выданне).
21.15 Гісторыя пад знакам Пагоні: «Клім Смаляціч і Абрам Смаленскі» (спазнаваўчая праграма).
21.20 Суботні сеанс: «Змоўкні!», маст. фільм, 2003 г., Францыя.
22.50 Аб'ектыў (паўтор).

25 КАСТРЫЧНІКА, НАДЗЕЛЯ

07.50 Анімацыйны прыгодніцкі фільм «Ферма ў прэрыях» (ЗША).
09.00, 12.00, 15.00, 19.00 Навіны.
09.05 Арсенал.
09.35 «Зброя». Цыкл дакументальных фільмаў (Беларусь).
09.50 Альманах вандраванняў.
10.15 Культурныя людзі.
10.55 «У свеце матораў».
11.30 «Nota Bene».
12.10 Драма «Дама з сабаккай» (СССР).
14.00 «Служба без права на памылку». Дакументальны фільм (Беларусь).
14.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. Відэачасопіс.
15.10 Навіны рэгіёна.
15.30 Відэафільм АТН «Дзеці Еўрабачання: Даша, Аліна, Карына».
15.55 Сямейная камедыя «Бацька нявесты-2» (ЗША).
18.00 Суперлато.
19.15 «OFF STAGE LIFE».
19.30 Дакументальна-біяграфічны цыкл «Мая праўда» (Украіна).
20.35 «Спортлато 5 з 36». Забаўляльнае шоу.
21.00 «Панарама тыдня».
22.10 «Зорныя танцы». «Жаночы сезон».
23.45 Трылер «Начная вахта» (ЗША).

13.35 «Хачу ведаць».
14.10 Нядзельны «Ералаш».
14.30 Прэм'ера. «Мой радавод».
15.25 «Песні Перамогі». «Смуглянка».
16.00 Нашы навіны.
16.15 Навіны спорту.
16.20 Тэорыя неверагоднасці.
17.00 «Легенда аб трох ключах». Францыя - Бельгія, 2007. Заключная серыя.
18.45 АНТ прадстаўляе: «Бітва тытанаў».
20.00 Контуры.
21.05 АНТ прадстаўляе: «Дыханне планеты».
21.40 «Вялікая розніца».
22.50 Музычны фэст «КВІН».

06.55 «Дарагая перадача».
07.15 «Фірмовая гісторыя». Камедыйны серыял. Заключная серыя.
08.05 Фільм «Таксі 2». Францыя, 2000 г.
09.30 «Аўтапанарама».
10.00 Відэаочнік прадстаўляе: самае смешнае».
10.55 «Вялікі сняданак».
11.30 «Салдаты. Залатыя серыі».
13.30 «Добры дзень, доктар!».
14.00 «Прыватныя гісторыі».
15.00 Музычны фільм «Сільва». СССР, 1981 г. 2-я серыя.
16.30 «24 гадзіны».
16.50 «Рэпарцёрскія гісторыі».
17.20 Канцэрт М.Задорнава.
19.00 «Аўтапанарама».
19.30 «Тыздзень». Інфармацыйна-аналітычная праграма.
20.40 Фільм «Доказ». ЗША, 2004 г.
22.40 «Тэнніс. Прафесійны мужчынскі турнір».
00.15 Фільм «Удалечыні ад яе». Канада, 2006 г.
02.05 «Уцёкі». Серыял.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная раница».
08.00, 09.00 Нашы навіны.
09.05 Нядзельная пропаведзь.
09.20 Камедыйны серыял «Хто ў хаце гаспадар?» (Расія), 2005 год.
09.55 «Шалапутныя нататкі».
10.15 Пакуль усе дома.
11.05 Фазэнда.
11.40 АНТ прадстаўляе: «Ранішняя пошта».
12.15 «Разумніцы і разумнікі».
13.00 АНТ прадстаўляе: «Зваротны адлік».

07.05 Мір вашай хаце.
07.15 Дабравест.

07.40 Смачна з Барысам Бурдой.
08.05 Гараджане.
08.35 Трагікамедыя «Унук касманаўта» (Расія).
10.00 Школа рамонту.
11.00 Медычныя таямніцы.
11.40 Бухта капітанаў.
12.25 «Правы чалавека».
12.40 Гаспадар.
13.10 Пасоўванне+.
13.30 «Ілля Мурамец і Салавей-Разбойнік». Анімацыйны блокбастар (Расія).
14.55 Фантастычны серыял «Эўрыка» (ЗША). 2-я серыя.
15.55 Футбол. Чэмпіят Англіі. Ліверпуль-Манчэстэр Юнайтэд. Прамая трансляцыя.
18.00 Камедыя «Асаблівае прызначэнне найрыбалкі» (Расія).
19.55 Экспедыцыя.
20.35 Тэлебарометр.
20.55 Іранічная меладрама «Гісторыя пра нас» (ЗША).
22.50 «Свая музыка. Працяг».
23.20 Пасоўванне+.

07.00 «Звычайны канцэрт з Эдуардам Эфіравым».
07.30 Мультифільм.
07.50 Фільм «Васільеўская выспа». Расія, 2009 г.
11.00 Весткі.
11.15 «Сам сабе рэжысёр».
12.10 Фільм «Патройная праверка».
14.00 Весткі.
14.15 «Смехапанарама Яўгенія Петрасяна».
15.25 Прэм'ера. «Смяцца дазваляецца». Гумарыстычная праграма.
17.35 Музычная камедыя «Беражыце жанчын». 2-я серыя.
19.00 Весткі тыдня.
20.05 «Сумленны дэтэктыў».
20.40 Фільм «Пясочны дождж». Расія, 2009 г.
22.40 «Адмысловы карэспандэнт».

23.50 Меладрама «Дзённы цягнік».
01.30 Заканчэнне эфіру.
01.50 Заканчэнне эфіру.

06.10 Баявік «Кантрабандысты».
07.50 Мультифільм.
08.00 Сёння.
08.15 «Дзікі свет».
08.45 «Іх норавы».
09.20 «Ямо дома!».
10.00 Сёння.
10.20 «Выратавальнікі».
10.50 «Барачыба за ўласнасць».
11.20 «Асабліва небяспечны!».
11.55 «Дачны адказ».
13.00 Сёння.
13.25 «Савецкія біяграфіі. Фелікс Дзяржынскі».
14.15 Дэтэктыў «Чырвоны лотас».
16.00 Сёння.
16.20 «Крамлёўская кухня».
17.10 Дэтэктыўны серыял «Эксперты».
19.00 Сёння. Выніковая праграма.
19.55 «Чыстасардэчнае прызначэнне».
20.30 «Надзвычайнае здарэнне. Агляд за тыдзень».
21.05 «Сеанс з Кашпіроўскім».
22.05 Прэм'ера. Вострасюжэтны серыял «Сёмін».
00.00 «Авіатары».
00.30 «Футбольная ноч».
01.05 «Антытэрор».

09.30 Ралі. Чэмпіят свету. Вялікабрытанія, Дзень 2.
10.00 Горныя лыжы. Кубак свету. Жанчыны. Слалам-гігант. Спроба 2. Зольден (Аўстрыя).
10.35 Горныя лыжы. Кубак свету. Мужчыны. Слалам-гігант. Спроба 1. Зольден (Аўстрыя).
11.45 Тэнніс. Турнір WTA. Масква (Расія). Фінал.
13.45 Горныя лыжы. Кубак свету. Муж-

чыны. Слалам-гігант. Спроба 2. Зольден (Аўстрыя).
14.45 Аўтаспорт. Гонкі ў класе Турынг. Кубак Еўропы (Партугалія). Гонка 1.
15.30 Аўтаспорт. Гонкі ў класе Турынг. Кубак Еўропы (Партугалія). Гонка 2.
16.00 Супербайк. Чэмпіят свету (Партугалія). Заезд 1.
16.30 Супербайк. Чэмпіят свету (Партугалія). Заезд 2.
17.30 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў. Групавы этап. Турцыя - Буркіна-Фасо. Абуджа (Нігерыя).
19.00 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў. Групавы этап. Іран - Гамбія. Абуджа (Нігерыя).
20.00 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў. Групавы этап. Калумбія - Нідэрланды. Абуджа (Нігерыя).
22.00 Футбол. Чэмпіят свету да 17 гадоў. Групавы этап. Коста-Рыка - Новая Зеландыя. Абуджа (Нігерыя).
23.00 Настольны тэніс. Кубак свету. Камандныя спаборніцтвы. Аўстрыя. Фінал.
00.00 Аўтаспорт. Сусветная серыя Рэно. Алканізі (Іспанія). Гонка 2.
00.30 Ралі. Чэмпіят свету. Вялікабрытанія. Дзень 3.
01.00 Суперспорт. Чэмпіят свету (Партугалія).
01.30 Мотаспартыўны часопіс.
02.00 Ралі. Чэмпіят свету. Вялікабрытанія. Дзень 3.

19.05 «Аблывашак», мультисерыял.
19.10 Прэс-экспрэс (агляд медыяў).
19.25 «Таямніца крэпасці шыфраў», тэле-серыял.
20.00 Форум (ток-шоу): «Веравызнанне ў Беларусі».
21.00 Аб'ектыў (вынікі тыдня).
21.25 Акно ў Еўропу (інфармацыйная праграма).
22.00 Фільматэка майстроў: «Мілу ў траўні», маст. фільм, 1990 г., Францыя-Італія.

ШАНОЎНЫЯ ЧЫТАЧЫ!

Газета «Новы час» працягвае падпіску на 2009 год.
 Падпісацца на выданне можна на перыяд ад 1 месяца да 1 года праз пошту або праз банк.

- ### Падпіска на «Новы час» праз пошту
- Выражаем купон.
 - На ПАШТОВЫМ ПЕРАВОДЗЕ пішам суму грашовага пераводу ў лічбах і пропісам.
 - У графе «Ад каго» пішам прозвішча, імя, імя па бацьку.
 - Ніжэй указваем адрас.
 - Ідзе на бліжэйшае паштовае аддзяленне і здзяйсняем паштовы перавод.
 - Ксеракопію плацежнага дакумента, атрыманага вамі, з указаннем тэрміну падпіскі і адрасам дастаўкі накіроўваем у рэдакцыю.
 - Кошт падпіскі за адзін нумар — 500 рублёў (на адзін месяц — 2000 рублёў).

Міністэрства звязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь

№ _____ (по реестру ф. 11)

№ _____ (по реестру ф. 10)

ПРИЕМ

Предоплата за доставку г-ты «Новы час»

Найменование предприятия связи, к - гербовая печать	Календарный шт. места подачи	№ по ф. 5	Сумма, вид услуги, подпись оператора

ПОЧТОВЫЙ ПЕРЕВОД на _____ руб.

(сумма прописью)

Кому Г-та «Новы час», р/с 3012211080010 фил. МГДАО «Белинвестбанк»,
 Куда код 153001764, УНН 190790926 г. Минск, ул. Коллекторная, 11

От кого _____

Адрес _____
 (почтовый индекс и подробный адрес)

ИСПРАВЛЕНИЯ НЕ ДОПУСКАЮТСЯ

Падпіска на «Новы час» праз банк

- Выражаем купон.
- Пішам прозвішча, імя, імя па бацьку і адрас.
- Указваем суму аплаты.
- Ідзе у аддзяленне банка і здзяйсняем пералік грошай.
- Ксеракопію плацежнага дакумента, атрыманага вамі, з указаннем тэрміну падпіскі і адрасам дастаўкі накіроўваем у рэдакцыю.
- Кошт падпіскі за адзін нумар — 500 рублёў (на адзін месяц — 2000 рублёў).

ИЗВЕЩЕНИЕ

ЧИУП «Час навінаў»
 (получатель платежа)
 МГД ОАО «Белинвестбанк» г. Минск
 (наименование банка)

Счет получателя Лицевой счет

УНН*

(фамилия, имя, отчество, адрес)

Вид платежа	Дата	Сумма
Период подписки указывает абонент		
Плательщик		
	Пеня	
Кассир	Всего	

КВИТАНЦИЯ

ЧИУП «Час навінаў»
 (получатель платежа)
 МГД ОАО «Белинвестбанк» г. Минск
 (наименование банка)

Счет получателя Лицевой счет

УНН*

(фамилия, имя, отчество, адрес)

Вид платежа	Дата	Сумма
Период подписки указывает абонент		
Плательщик		
	Пеня	
Кассир	Всего	

▶ МІРНЫ ПРАЦЭС

БЫВАЙ, ЗБРОЯ

Алег ПЯТРОЎ

Добрая навіна для прыхільнікаў мірнага працэсу ў Паўночнай Ірландыі. Склала зброю Ірландская нацыянальная вызваленчая армія (INLA), адна з самых радыкальных і крываваых групак ірландскіх нацыяналістаў.

INLA — адна з трох вядомых групак, якія на працягу гісторыі выйшлі з Ірландскай рэспубліканскай арміі (IRA). 11 кастрычніка Марцін МакМонэйл, старшыня Ірландскай рэспубліканскай сацыялістычнай партыі (IRSP) — неафіцыйнага «даху» тэрарыстаў — заявіў: «INLA вырашыла адмовіцца ад гвалту». Гэта рашэнне, па словах палітыка, было прынята пасля доўгіх дэбатаў унутры INLA. Галоўным матывам стала тое, што мірная дамова 1998 года паміж каталікамі і пратэстантамі (дамовы перададзенай пятніцы) усё ж прызнае, што Ірландыя павінна быць адзінай.

Між тым, аналітыкі звяртаюць увагу на тое, што заява прагучала пасля таго, як напярэдадні ад баявой дзейнасці адмовіліся закліятыя ворагі INLA — Сілвы валанцёраў Ольстэру (UVF) і Асацыяцыя абароны Ольстэру (UDA) — вядучыя парамілітарныя аб'яднанні пратэстантаў.

Навіна была ўспрынятая на ўра ў Вашынгтоне (на наступны дзень у Вялікабрытанію прыехала Хілары Клінтан), у Лондане і Дубліне. Віталі рашэнне рэспубліканскіх сацыялістаў кіраўнікі «Шын Фейн». Джэры Адамс, старшыня «Шын Фейн», каментуючы навіны ад INLA, прызнаўся: ён да апошняга часу заставаўся песімістам адносна таго, што INLA калі-небудзь адмовіцца ад тэрарыстычнай дзейнасці.

І сапраўды, падставы для падобных сумневаў былі. INLA, якая па сутнасці актыўна дзейнічала некалькі гадоў (напрыканцы 1970-х — пачатку 1980-х) паспела за такі кароткі час забіць прыкладна 150 чалавек.

Менавіта яе актывісты арганізавалі самы вядомы тэракт у гісторыі troubles (так называюць у Англіі канфлікт вакол Паўночнай Ірландыі). У 1982 годзе на дыскацецы ў горадзе Лондандэрры (любімае месца адпачынку брытанскіх салдат мясцовага гарнізону) ад выбуху бомбы загінула 17 чалавек.

INLA ўзнікла ў 1974 годзе, калі шэрагі афіцыйнай IRA пакінула група дысідэнтаў. Яны абвінавацілі кіраўніцтва IRA ў здрадзе. Тых, хто стукнуў дзвярмі, аб'ядноўвала вера ў светлую камуністычную будучыню. Усе сябры INLA лічылі сябе паслядоўнымі марксістамі. Раскол

здаваўся звонку вельмі дзіўным, асабліва з улікам таго, што IRA была таксама занадта левым фармаваннем. Яна актыўна супрацоўнічала з камуністамі. Аднак на той час, асабліва пасля падзей у Чэхаславакіі ў 1968 годзе, СССР не вылікаў вялікага захавлення ў еўрапейскіх левых.

Такі ці інакш, норавы сярод гэтай часткі ірландскіх рэспубліканцаў былі вельмі суровыя. Першае, што зрабілі сябры IRA, калі даведаліся пра стварэнне INLA, забілі яе лідэра Самоса Кастэла.

Пасля гэтага актывісты INLA і афіцыйнай IRA пачалі знішчаць адзін аднаго ў імя адной і той жа мэты — адзінай сацыялістычнай Ірландыі.

Паколькі Provisional IRA (часова) таксама не любіла афіцыйную IRA, яна дапамагла сацыялістычным рэспубліканцам стварыць суполкі ў Паўночнай Ірландыі. Тыя групы сталі плацдармам для пачатку брутальнай тэрарыстычнай атакі на Англію.

Акрамя згаданага выбуху ў Лондандэрры, сацыялістычныя рэспубліканцы прыклалі руку да забойства ў 1979 годзе аднаго з лідэраў кансерватыўнай партыі і блізкага сябра Маргарэт Тэтчэр Эйры Ніва.

Калі ў 1982 годзе НАТО спрабавала правесці ў Паўночнай Ірландыі нешта кшталту вучэнняў, INLA трактавала гэта як замах на нейтралітэт Ірландыі. Адна з радарных станцый Альянсу ўзляцела ў паветра.

Некаторыя даследчыкі лічаць, што зброю і бомбы INLA атрымлівала ад IRA (часовай). Часовая IRA такім чынам намагалася падтрымаць атмасферу напружанасці, для чаго быццам бы і выкарыстоўвалі сацыялістычных рэспубліканцаў.

Але Лондан не глядзеў на выхадкі апошніх пасіўна. На пачатку 1980-х гадоў пры дасюль не высветленых абставінах былі забітыя два лідэры INLA. Боль-

шасць лічыць, што гэта — справа брытанскіх спецслужбаў.

Аднак у выніку INLA як больш-менш здатную да вайсковай дзейнасці адзінку знішчылі самі армейцы. Вялікі скандал у Ірландыі выклікала справа аднаго былога сябра INLA, які пагадзіўся супрацоўнічаць з брытанцамі. У адказ армейцы скралі ягоную жонку і сястру. У выніку афіцыйны Дублін, які звычайна пасіўна назіраў за дзейнасцю рэспубліканцаў на сваёй тэрыторыі, вымушаны быў прымаць меры. Паліцыя арыштавала тузін актывістаў INLA, што падкасіла рух тэрарыстаў.

Яны ператварыліся ў секту палітычных маргіналаў, якія ўвесь час сварыліся паміж сабою. На глебе аднаго з дзяжурных расколаў пачалася новая вайна, падчас якой былі забіты 16 чалавек.

Калі ў 1998 годзе была заключана мірная дамова, INLA адмовілася склацаць зброю, але пры гэтым абвясціла пра тое, што часова прыпыняе тэрарыстычныя акты.

Аднак хутка пачала зноў забіваць. Праўда, не брытанцаў, а гандляроў наркотыкамі ўсіх канфесій і нацыянальнага паходжання. Усё пачалося пасля таго, як у Белфасце арыштавалі аднаго дылера, які аказаўся сябрам INLA. Пазней, у 2006 годзе, Independent Monitoring Commission (арганізацыя, якая займаецца маніторынгам экстрэмізму ў Паўночнай Ірландыі) заявіла, што Ірландская нацыянальная вызваленчая армія — адзін з двух вядучых наркатычных картэляў у рэгіёне. Армія заявіла, што гэта лухта і правакацыя, і ў доказ забіла пару гандляроў герайнам (апошні выпадак меў месца ў лютым 2009 года).

Пры ўсёй супярэчнасці інфармацыі пра кантакты з крыміналам, будаецца, што дыму без агню не было. Выраджэнне былых паслядоўных нацыяналістаў у звычайную банду — добры доказ ідэйнага калапсу экстрэмізму ў Паўночнай Ірландыі.

▶ ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНЯЯ ПРЭСА ПРА БЕЛАРУСЬ

У гэтым канфікце ёсць два моманты. Першы — Пуцін адышоў ад мяккай палітыкі ў адносінах да Беларусі, што Бацьку не можа падабацца. Другі — Лукашэнка гуляе з Еўропай і разумее, што Пуцін для значнай часткі палітычнай эліты Еўропы з'яўляецца персонай раздражняльнай. Лукашэнка разлічвае, што падобныя дэманстратыўныя выбрыкі супраць Пуціна дададуць яму балаў.

«Коммерсантъ» (Расія)

З Лукашэнкам яму (Пуціну) таксама размаўляць няма пра што. Бацька, які падпісаў усё ж дамову пра АДКБ, але не атрымаў у абмен гарантыі расійскага крэдыту, пачуваецца абражаным. І заслужана. Ён стаў закладнікам уласнай мадэлі постсавецкай паразітарнай эканомікі, пабудаванай на таннім расійскім

газе. Відавочна, прыйшоў канец. Але Лукашэнка разумее — не Мядзведзеў так сябе павёў з ім, а Пуцін. Таму ён лаецца, звяртаецца да МВФ, спрабуе лавіраваць — і адчувае, што апынуўся ў пастцы пад назвай «без Расіі нікуды». Але, тым не менш, больш ён ніколі не павядзецца на расійскія абяцанкі. Лепш бы Масква дала яму крэдыт. Якім яшчэ чынам у Крамлі хочучь схіліць яго да прызнання Паўднёвай Асеціі і Абхазіі?

«Вовремя» (Расія)

Нягледзячы на ўсе высілкі лідэраў АДКБ і ЕўразЭС — Мікалая Бардужы і Таіра Мансурава, — дзяржавы, на якія, здавалася б, можна было разлічваць больш за ўсё, у апошні час імкнуцца даць зразумець, што кожная з іх «сабе на розум». Адна толькі Беларусь чаго варта. Асноўныя фактары такой ненадзейнасці і неабавязковасці

зразумець не складана. Усе ці амаль усе нашы братэрскае рэспублікі даўно і з задавальненнем кінуліся б у Еўропу, калі б былі ўпэўнены ў тым, што іх там прымуць і ацэняць. Іслам Карымаў і Аляксандр Лукашэнка дэманструюць нам тыпаж лідэра, які раздзіраецца паміж перспектывай «далучэння да Еўропы» і захавання ўласнага суверэнітэту.

«Евразия» (Расія)

Лягчэй будзе толькі тым, хто мае свой бізнес у Беларусі. Беларускі рынак з'яўляецца ціхай гаванню для ігральнага бізнесу. У студзені 2005 года прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка сваім указам увёў падатак на ігральную дзейнасць. Бацька нават запрашаў у Беларусь буйных уладальнікаў, пасля таго, як у РФ уступіў новы закон. Праўда, ёсць адно «але». «Апошні дыктатар Еўропы» забараніў беларусам хадзіць у

ігральныя ўстановы. У казіно могуць патрапіць толькі замежнікі, якія знаходзяцца ў гасцях. Але пакуль замежнікі не спяшаюцца да Бацькі ў госці. Таму прыбытак ад працы казіно ў Беларусі не асабліва цешыць іх уладальнікаў.

«Олигарх» (Украіна)

Кажучы пра супрацоўніцтва з ЕС, Лукашэнка неаднаразова падкрэсліваў, што ў адрозненне ад Расіі Еўропа не патрабуе здачы суверэнітэту. У той жа час эксперты сцвярджаюць, што пагроза аднаасобнай уладзе для Лукашэнкі існуе і ў выніку выканання ўмоў ЕС — першыя ж свабодныя выбары будуць апошнімі для нязменнага беларускага прэзідэнта. Мабыць, Лукашэнка вырашыў, што на дадзеным этапе Еўропу ашукваць лягчэй, чым Расію.

«Независимая газета» (Расія)

МІЖНАРОДНЫЯ НАВІНЫ

ВЕНЕСУЭЛА. БАРАЦЬБА ЗА ТЭРЫТАРЫЯЛЬНУЮ ЦЭЛАСНАСЦЬ

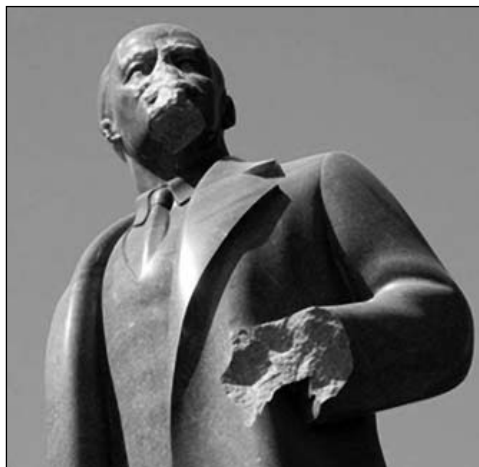
Венесуэла і суседняя краіна Гаяна прапанавалі генеральнаму сакратару ААН прызначыць ямайскага эканаміста Нормана Гірвана на пасаду пасярэдніка ў перамовах паміж па пытанню, каму належыць рэгіён Эль-Эсекіба, памерам у 215 тысяч квадратных кіламетраў. Эль-Эсекіба — частка цяперашняй Гаяны, якая, на думку Каракаса, павінна належаць Венесуэле. Тэрытарыяльная спрэчка пачалася яшчэ ў часы, калі Гаяна была брытанскай калоніяй. Памежны канфлікт цягнецца больш за сто гадоў, хаця не выходзіць за рамкі дыпламатычных заяў. Так, у 1950-я гады Венесуэла неаднаразова патрабавала ад ААН разгледзіць пытанне перадачы ёй тэрыторый, што знаходзіцца заходней рэчкі Эсекіба. Цікава, што Уга Чавес, нягледзячы на неаднаразовыя дэкларацыі пра салідарнасць лацінаамерыканцаў, не адмовіўся ад тэрытарыяльных забабонаў. На ўсіх афіцыйных венесуэльскіх мапах Эль-Эсекіба пазначана як частка Венесуэлы, праўда, пафарбаваная ў трохкі іншы колер. З іншага боку, было б не лагічна воль так проста адмаўляцца ад рэгіёна, які багаты мінераламі і баксітамі.

Па матэрыялах «El Pais» (Іспанія)

ЗША. ДАЛАЙ-ЛАМА ПАКУЛЬ НЕ ПАТРЭБНЫ

Сімвалічным палічылі палітычныя аглядальнікі рашэнне адміністрацыі Абама перанесці на снежань сустрэчу лідэра тыбецкага руху Далай-ламы з цяперашнім гаспадаром Белага дому. Традыцыя штогадовых сустрэч Далай-ламы і галавы амерыканскай адміністрацыі цягнецца з 1991 года. Яны заўсёды былі вельмі важныя для тыбецкага супраціву. У 2007 годзе тагачасны прэзідэнт Джордж Буш-малодшы нават нейкі час пазіраваў побач з Далай-ламай для прэсы. Тады тыбецкага лідэра таксама ўзнагародзілі медалём Кангрэса ЗША. Каментуючы гэты крок Белага дому, газета «Washington Post» лічыць, што Барак Абама папросту не жадае дражніць кітайскі ўрад напружэдадні свайго вялікага азіяцкага турне ў лістападзе. У яго рамках плануецца візіт у Пекін. Між тым, на думку большасці аналітыкаў, мова ідзе пра стратэгічны прыярытэт. ЗША разглядаюць Пекін у якасці важнага саюзніка ў канфлікце з Паўночнай Карэяй і Іранам, якія развіваюць атамныя праграмы. Ёсць думка, што амерыканцы працуюць над новай канцэпцыяй палітыкі па тыбецкім пытанні. Старая тактыка — сустрэчы з Далай-ламай і патрабаванні ад Пекіна пачаць з тыбетцамі дыялог — здаецца шмат каму архаічнай і безвыніковай. Якім будзе новы падыход, даведаемся ў снежні.

Па матэрыялах «Tageszeitung» (Германія)

УКРАЇНА. ЛЕНІН БУДЗЕ З НОВЫМ НОСАМ

Шаўчэнкаўскі суд Кіева адклаў разгляд справы аб пашкоджанні помніка Леніну ў цэнтры украінскай сталіцы. На пачатку лета група ўкраінскіх нацыяналістаў адбіла нос правядыру сусветнага пралетарыяту. Гэта выклікала спрэчкі ў грамадстве. Адны кажуць, што меў месца звычайны акт вандалізму (тым больш, што пабудаваны яшчэ ў 1920-я манумент прызнаны Мінкультам помнікам культуры). Другія пабачылі ў гэтым акт гістарычнай справядлівасці: Ленін быў заснавальнікам таталітарнай сістэмы, якая нясе адказнасць за Галадармор. Шэраг ветэранаў дысідэнцкага руху нават выказалі гатоўнасць ісці за краты разам з асуджанымі (калі суд, натуральна, прызнае іх віну). Так ці інакш, справу распачалі, аднак судзіць хлопцаў не спяшаюцца. Відавочна, судзі не ведаюць, што рабіць. Пакараць — значыць выставіць сябе прыхільнікамі камунізму. Амніставаць — даць старт хвалі легальнага вандалізму супраць савецкіх помнікаў па краіне. Між тым, мясцовыя камуністы на свае грошы нанялі спецыялістаў, якія прыляпілі Леніну нос. Пытанне, як доўга ён праістаіць у такім выглядзе. Адзін з удзельнікаў згаданай вышэй групы заявіў, што будзе і далей змагацца з помнікамі камуністычнага рэжыму, і «нішто яго не спыніць».

Па матэрыялах «Україна молода» (Україна)

ПОЛЬШЧА. ХАКЕРАМ НЕ ЦІКАВЫЯ РЭГІЁНЫ

Цікавую статыстыку апублікаваў часопіс «Newsweek». Журналісты высветлілі, сайт якога польскага міністра найбольш атакуюць хакеры. Адназначным лідэрам аказаўся сайт прэм'ера Дональда Туска. За мінулы год яго спрабавалі ўзламаць 60 тысяч разоў. Праўда, урадавыя праграмісты адбілі ўсе напады. На другім месцы — сайт Мінабароны, які атакавалі прыкладна 10 тысяч разоў. Сайты іншых міністэрстваў не вельмі цікавыя хакераў. Па статыстыцы, іх спрабуюць узламаць раз на тыдзень. За ўсю гісторыю існавання ўрадавых сайтаў толькі адзін раз хакерам удалося ўзламаць міністэрскі сайт і павесіць там агідны надпіс кішталту «ідзіце вы ўсе...». Аднак доўга ён не пратрымаўся, і публіка яго фактычна не заўважыла. А вось сайт польскага Міністэрства развіцця рэгіёнаў за ўсю гісторыю яго існавання не атакавалі ніводнага разу.

Па матэрыялах «Newsweek» (Польшча)

КІНО

ЧУЖЫЯ: ТРЫШЦАЦЬ ГАДОЎ ПАСЛЯ

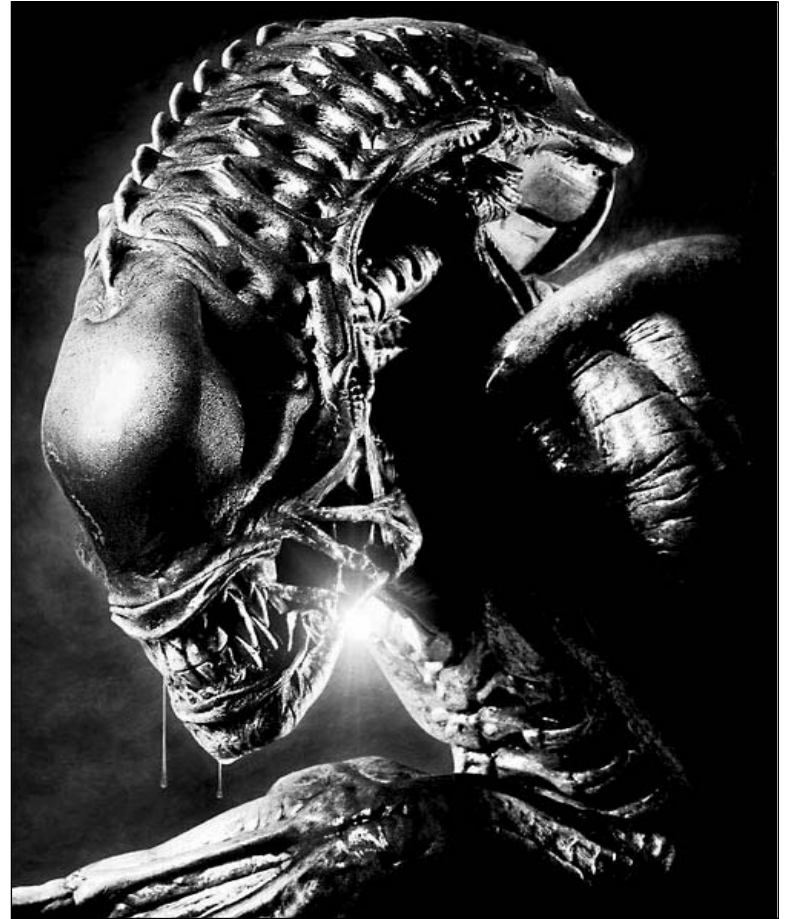
Іван Біч

30 гадоў таму на экраны
выйшаў фільм «Чужыя»
рэжысёра Рыдлі Скота з Сігурні
Уівер, якая іграла ролю Элен
Рыплі. «Чужыя» аказаліся
чымсьці большым за фільм.

Стужка мела папросту шалёны поспех. Дастаткова сказаць, што праз некалькі гадоў «Чужыя» ўключылі ў гэтак званы Рэгістр нацыянальных фільмаў Кангрэсу ЗША, куды ўваходзяць кінатворы «культура, гістарычна і эстэтычна важныя для амерыканскай нацыі». Па апытаннях крытыкаў, фільм быў прызнаны самым лепшым у гісторыі фантастычнага кіно па версіі Амерыканскага інстытута кінемаграфіі. Стваральнікі, якія ўклалі ў стварэнне стужкі ўсяго восем мільёнаў долараў, атрымалі на выхадзе 110 мільёнаў.

«Чужыя» спарадзілі акіян пародый, заклалі цэлую літаратурную серыю. На іх аснове былі зробленыя шматлікія камп'ютарныя гульні. І, натуральна, карціна дала вялікі штуршок для кар'еры Сігурні Уівер. На той час, калі яе запрасілі здымацца, ёй было ўжо 29 гадоў. Раней Сігурні толькі іграла на Брадвэй. Дзякуючы «Чужым» яна стала суперзоркай. Яе прызналі лепшым пачаткоўцам 1979 года. У 1980-90-я гады з удзелам Сігурні па матывах «Чужых» былі знятыя чатыры сіквелы.

Сюжэт «Чужых», здавалася б, не такі ўжо і закручаны: касмічны грузавік «Настрома» транспартуе на Зямлю груз руды. Каманда падчас палёту знаходзіцца ў стане анабіёзу. Аўтаматыка карабля перадае ў іх камеры сігнал на абуджэнне. Камп'ютар карабля перахапіў радыёсігнал SOS з адной з планет. Экіпаж перасаджваецца з асноўнага карабля на катэр і спускаецца на планету. Даследуючы яе, адзін з касманаўтаў знаходзіць штосьці падобнае на склад яек. Ён нахіляецца, каб разгледзець адно з іх. Яйка адкрываецца, і невядомая істота прысмоктваецца да ягонага твару. Рыплі адмаўляецца пусціць на борт групы з параненым. Аднак капітан ігнаруе яе патрабаванне. Праз нейкі час у параненага пачынаецца прыступ. З яго цела, прабіваючы грудную клетку, выбіраецца істота, якая хаваецца ў нетрах велі-

зарнага карабля. Гэта і ёсць Чужы. Карацей, гэты фільм паглядзела шмат людзей, дарэчы, і не адзін раз, і пераказваць яго сюжэт не мае сэнсу. Тым больш, такія гісторыі былі папулярнымі на старонках фантастычнай літаратуры і раней. Шмат хто з пісьменнікаў-фантастаў спрабаваў абвінаваціць творцаў «Чужых» у плагіяце. Але суды быў заўсёды на баку Рыдлі Скота.

Ёсць некалькі версій наконт таго, чаму «Чужыя» ўзарвалі мір кіно і мазгі аўдыторыі. Прапануем іх вашай увазе:

1. Упершыню ў фільме жахаў галоўным персанажам стала жанчына. Такого раней яшчэ ніхто не бачыў.
2. Персанажы карціны — не вельмі вядомыя акцёры, што не адпавядала тагачаснай і нават цяперашняй формуле падбору акцёраў для фантастычных фільмаў, дзе ўсе, звычайна, суперстары. Гэта выклікала ў публіцы эмацыйны давер да карціны. Героямі фільма былі «дальнабойнікі» — для любога амерыканца людзі звычайна і зразумелыя. І калі ў іх пачаліся непрыемнасці, глядачу гэтыя непрыемнасці таксама былі блізкія і зразумелыя.

3. Фільм здзіўным чынам перадае атмасферу пагрозы згвалтавання (фрэйдаўскай матыў). Чужы фактычна гвалтуе людзей. Па сюжэту, іх цэлы істота выкарыстоўвае як коканы для свайго патомства. Як казаў адзін мастацтвазнаўца, фільм перадае жудаснае адчуванне наступстваў сексуальнага гвалту: нечажанаданую цяжарнасць і нараджэнне.

4. «Чужыя» аб'ядналі два жанры: навуковую фантастыку і фільм жахаў.
5. Фільм — маніфест фемінізму. Жанчына аказваецца больш разумнай за мужчын.
6. Рыплі пасуе ўсім, бо аб'ядноўвае коды паводзін як мужчын, так і жанчын. Дарэчы, спачатку па сцэнары Рыплі спраўды павінна была быць мужчынам.
7. Уся інтрыга — у апошніх кадрах. Там Рыплі з'яўляецца на экране ў ніжняй бялізне. Гэта і выклікала эратычны кантраст: увесь час па ходу фільма яна, як Рэмба, забівае монстраў, а тут нечакана выяўляецца такой прываблівай.
8. Мала раскрытая ў кіно вайна жанчын. Рукапашны бой Рыплі з Каралевай-самкай у другой серыі — лепшы эпізод фільма. Дзве жанчыны, дзве маці. Самка помсціць за тое што Рыплі знішчыла яе дзяцей. А Рыплі спрабуе выратаваць дзяўчынку, якую яна знайшла на планеце.

Вось такая версія. У любым выпадку, сыходзячы з таго, які ўплыў «Чужыя» ўжо аказалі на сусветную культуру, чалавецтву вельмі пашанцавала. Па чутках, Рыдлі Скот спачатку хацеў зняць значна больш змрочны фільм, у якім «Чужы» забіваў бы Рыплі, садзіўся ў крэсла пілота і пачынаў выклікаць Зямлю яе голасам.

► МЕРКАВАННЕ

РАСІЯ ЎВАХОДЗІЦЬ У СПЯЧКУ

11 кастрычніка ў Расіі прайшлі рэгіянальныя выбары

— самыя трыумфальныя ў гісторыі, калі меркаваць па выніках для крамлёўскай партыі «Адзіная Расія» (ЕР). Чым абавязаны адзінаросы перамозе: фальсіфікацыі, канкрэтным дасягненням або стыхійнай народнай любові? Якія перспектывы ў апазіцыі? Пра гэта журналіст «НЧ» Алег Новікаў размаўляе з маскоўскім палітолагам Дзмітрыем Кастэнкам.

— У розных рэгіёнах «Адзіная Расія» ў сярэднім атрымала 80 працэнтаў галасоў, КПРФ — 19, «Справядлівая Расія» — 7, ЛДПР — 2 працэнтаў. Ці ёсць падставы казаць пра тое, што выбары сфальсіфікаваныя?

— Не буду казаць за іншыя рэгіёны. Аднак маскоўская сітуацыя вельмі дзіўная: Масква і Пецярбург — гарады, дзе ў жыхароў шмат грошай. Людзі не залежаць ад улады. Яны любяць казаць, што яны не такія, як прсты расійскія люд. У любой сітуацыі шмат з іх традыцыйна схільныя галасаваць за апазіцыю, у нашым выпадку — ліберальную. Але ёсць іншыя падставы для сумневу ў дадзеным Выбаркам. Напрыклад, у маскоўскім раёне Капотня ў дзень выбараў на 10 гадзін зафіксавана 28 працэнтаў яўкі, у 12.00 — ужо 97,6 працэнта, у 16.00 — увогуле ўсе 100 працэнтаў. Хаця пасля чамусьці яўка склала ўжо 97 працэнтаў. Як гэта здарылася? Яшчэ больш цікавая сітуацыя была на выбарчым участку Шчукіна. Там ужо а дзесятай прагаласавала 100 працэнтаў выбаршчыкаў. А пасля на працягу дня лічба тройчы змянялася. Па словах некаторых незалежных назіральнікаў, кожны трэці голас быў сфальсіфікаваны. Не кажучы пра тое, што многіх кандыдатаў ад апазіцыі папросту адмовіліся рэгістраваць.

— За бортам маскоўскай думы апынуліся «Справядлівая Расія» і ЛДПР, якія звычайна з агаворкамі падтрымліваюць «генеральны курс». Няўжо гэтыя партыі больш не патрэбныя Крамлю?

— Праекты кшталту ЛДПР і «Справядлівай Расіі» адміраюць за непатрэбнасцю. Новай наменклатуры яны больш не патрэбныя, а ў выбаршчыкаў няма адчування, што гэтыя партыі рэальна штосьці могуць зрабіць. Хаця пакуль рана казаць пра тое, што гэтыя партыі хутка самараспусцяцца. Яны яшчэ могуць спатрэбіцца на парламенцкіх выбарах. Інакш бы лідэры абедзвюх партый не паспяхаліся б адмовіцца ад ідэі падаць іск у суд.

— Ці не нагадваюць гэтыя выбары расійскім грамад-

зянам мінулыя выбары на Беларусі?

— Так, у сеціве сустракаецца тэрмін «чэсныя выбары» — намёк на тое, што сцэнар арганізацыі выбараў і падачы вынікаў падобны на электаральныя працэсы ў Беларусі. Аднак гэта думка не дамінуе. Лічыцца, што Лукашэнку ў вашай краіне папросту няма альтэрнатывы. Яму быццам супрацьстаяць абсалютны адмарозкі. Тым больш, што прынамсі ў Маскве больш ужываўся не беларускае датэрміновае галасаванне, а так званая «карусель». Яе актыўна выкарыстоўвала каманда Януковіча на Украіне ў 2004 годзе. Яе сутнасць у тым, што людзі з адмацавальнымі талонамі ездзяць па ўчасткам і галасуюць. Толькі на Украіне гэта былі жыхары Данбасу, а ў Маскве — гасстарбайтэры.

— Галоўнай апазіцыйнай партыяй становіцца КПРФ?

— Камуністаў трываюць выключна таму, што нельга ігнараваць пенсіянераў, якія ходзяць за іх галасаваць на кожныя выбары. Яны — заўсёды электаральныя мерапрыемстваў. Гэта звычайка з савецкіх часоў. Іншым катэгорыям насельніцтва выбары не цікавыя. Каб надаць легітымнасць выбарам, у любым выпадку камуністаў трэба дапускаць ва ўладу. Калі ўжо пенсіянеры перастаюць хадзіць на выбары, то хто на іх будзе ўвогуле хадзіць? Справа ў тым, што самі камуністы задаволены сваім месцам у палітычным працэсе. Як адзначыў адзін палітолаг, у якасці апазіцыі яны нагадваюць мёртвага дыназаўра. Парушыць яго з-за яго цяжкасці ніхто не можа. Але дыназаўр мёртвы.

— А што ліберальная апазіцыя? Яе рэфармісцкая фракцыя — «Яблоко» ўдзельнічала ў выбарах. Радыкальнае крыло выбары байкатавала, арганізаваўшы ў дзень галасавання нешта падобнае на вулічныя пратэсты ў цэнтры Масквы, дзе паліла выбарчыя бюлетэні.

— Некалькі дзесяткаў чалавек. Гэта не сур'ёзна. За тры гады, якія прайшлі з першага Маршу

нязгодных, байцы АМАП ужо навучыліся хутка разганяць падобныя мерапрыемствы. Пад голас нейкага міліцэйскага начальніка з мегафону «Паважаныя грамадзяне, ачысціце плошчу для праходу грамадзян» усё хуценька зачысцілі. 15 хвілін хапіла, каб пасадзіць у фургон усіх пратэстуючых дэмакратаў разам з журналістамі, якія трапілі пад руку. Аднак, як не дзіўна, 11 кастрычніка радыкальная апазіцыя перамагла. Пасля страты партыі «Яблоко», фактычна, апошняй сур'ёзнай апоры на ўзроўні рэгіянальных заканадаўчых органаў, з яе шэрагаў можа пачацца адток актывістаў у лагер радыкальнай ліберальнай апазіцыі. У прынцыпе ў гэтым вінаватае само «Яблоко», якое спрабавала заключыць своеасаблівы пакт з Лужковым.

— Якое значэнне маюць выбары 11 кастрычніка ў глабальным кантэксце?

— Мяркую, што ўлады зрабілі памылку, калі яны сапраўды дамалявалі ЕР зашмат працэнтаў. Ва ўсіх, асабліва ў Маскве, склалася ўражанне, што іх «кінулі». Відавочна, што ў наступны раз яўка будзе куды вышэй, і людзі будуць ісці выключна дзеля пратэстнага галасавання. Але гэта не будзе крытычная маса. Перамога «Адзінай Расіі» — нават пры ўмове, што ёй дамалявалі 15–20 працэнтаў, — не стала чымсьці нечаканым. Сацыялогія паказвае, што рэйтынг ЕР па краіне ўтрымліваюцца на досыць высокім узроўні. Нягледзячы нават на крызіс. Тэндэнцыя ўмацавання «вертыкалі ўлады» захоўваецца. Пры гэтым, відавочна, што выбарчыя працэдуры ўжо мала ўплываюць на канчатковы вынік. Расійскі выбаршчык любіць і адначасова баіцца ўладу, таму што гэта ўлада. Ён папросту ўспрымае яе як нешта, на што не здольны ўплываць. І ўладзе гэта падабаецца. У выніку назіраецца дэпалітызацыя і адчужэнне грамадзян, асабліва моладзі, ад улады. Нешта падобнае на тое, што было ў часы СССР. Чым закончыў Саюз, усім вядома.

ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

РАДЖ ТХАКРЭ

Лідэр нацыяналістычнай арганізацыі Армія адраджэння Махарашта, якая выступае за правы насельніцтва штату Махарашта, стаў галоўным цэнзарам Балівуду — кінастудыі Індыі, дзе фільмаў робіцца больш, чым у Галівудзе. Ён дабіўся, каб адзін з самых славутых герояў новай генерацыі Балівуду прынес яму прабачэнне. Акцёр Каран Джахар правініўся ў тым, што ў сваім фільме назваў Мамбей Бамбеем.

Між тым, якраз з падачы Арміі адраджэння ў 1995 годзе Бамбей стаў Мамбеем. Дарэчы, у той жа самы час Калькута таксама па патрабаванню мясцовых патрыётаў трансфармавалася ў Кольката, а Мадрас — у Шэнай. А вось Каран позна даведаўся пра апошнія талаграфічныя працэсы. Праўда, ён не адразу паддаўся ціску нацыяналістаў. Прынес прабачэнне толькі пасля таго, як апошнія даслалі яму ультыматум: прабачэнне або кінатэатры, дзе круцяць карціны Карана, будуць атакаваныя актывістамі Арміі. У такой сітуацыі актёр быў вымушаны заявіць, што «не хацеў нанесці нікому крыўды». Гэта не першы выпадак, калі Радж Тхакрэ прымушае Балівуд падпарадкавацца яго інструкцыям. Год таму адзін з актёраў, нягледзячы на патрабаванне лідэра Арміі адраджэння, адмовіўся размаўляць на мясцовым дыялекце, аддаўшы перавагу мове хіндзі. Вынік: некалькі паказаў ягонага апошняга фільму былі сарваныя. Пасля чаго актёр здаўся. Як піша заходняя прэса, ціск рэгіянальнага шавінізму можа негатыўна адбіцца на іміджу Балівуду, які сваімі фільмамі фактычна аб'ядноўвае шматмоўную, шматканфесійную і шматэтнічную Індыю.

АХМЕД ДАВУТАГЛУ

Міністр замежных спраў Турцыі падпісаў з армянскім калегам дакумент аб нармалізацыі адносін паміж краінамі. У прэсе гэты дакумент называюць нараджэннем дактрыны неаасманізму. Гэты падыход, на думку аналітыкаў, дазваляе Анкары злучыць геапалітычныя амбіцыі, умераны іслам пры захаванні базавых

свецкіх асноў рэспублікі, пагадненне з нетурэцкімі народамі краіны і саюз з Захадам. З часоў Кемаля Атачюрка эліта ў Анкары прытрымлівалася ідэалогіі турэцкага нацыяналізму, які патрабаваў парваць з асманскім мінулым і будаваць свецкую праеўрапейскую монаэтнічную дзяржаву. Але туркаў чакала велізарнае расчараванне. Цяпер ужо зразумела, што ў бліжэйшай перспектыве Турцыя не стане паўнапраўным сябрам ЕС. Крах надзей на ўступленне ў ЕС, стомленасць ад канфілікту з курдамі прымушае маладую эліту шукаць новую ідэйную платформу для турэцкага праекта. Пры гэтым проста быць стандартнай нацыянальнай дзяржавай краіна з такой гісторыяй, геаграфічным становішчам і насельніцтвам не можа. Сутнасць неаасманізму ў стварэнні паміж краінамі, якія калісьці ўваходзілі ў склад Асманскай імперыі, своеасаблівага эканамічнага аб'яднання, заснаванага на супольнасці гістарычнага лёсу і культурных традыцый. Неаасманізм адкрывае Анкары таксама шлях да збліжэння з незалежным Курдыстанам, які непазбежна паўстане ў паўночнай частцы Ірака пасля сыходу адтуль амерыканцаў, робіць больш лёгкім збліжэнне з Ліванам і Сірыяй — краінамі, дзе ісламскі фундаменталізм не вітаецца. Нарэшце, дазволіць Анкары прыцягнуць да супрацоўніцтва нават такія краіны, як Грузія, Македонія і Малдова. Першым крокам у гэтым кірунку, як кажуць палітолагі, якраз і з'яўляецца пагадненне з Арменіяй. Застаецца пачакаць, што атрымаецца.

ЗІЯДЗІН ЖАМАЛДЗІНАЎ

Дэпутат кіргізкага парламента «Ак Жол» быў ініцыятарам незвычайнага закона, прынятага напрыканцы верасня. Аднак самае цікавае тое, што, як высвятляецца, у пенітэнцыярных установах Кыргызстана спяванне дзяржаўнага гімна шырока і даўно практыкуецца ў якасці катавання. Як сцвярджаецца ў матэрыялах камісіі пры парламенце краіны, у дачыненні да асуджаных ужываліся такія спосабы катаванняў, як «навучанне» спеву гімна і спяванне гэтага гімна пяць разоў на дзень. Вось фрагмент апісання аднаго такога катавання: «Пяць разоў на дзень іх (взяняў-мусульманак) выводзілі перад мужчынамі, прымушалі здымаць хустку і спяваць гімн Кыргызстана».

таго, плануецца абавязаць усе тэлекампаніі пачынаць і сканчаць сваю працу гімнам краіны. Праціўнікаў гэтай ініцыятывы не знайшлося, і гэта зразумела: хто будзе выступаць супраць патрыятызму? Ініцыятыва прыцягнула да Зіядзіна ўвагу прэсы і аказалася, што патрыёт з яго атрымліваецца дзіўны. Напрыклад, 6 лютага гэтага года ён разам з сябрамі па «Ак Жол» абураўся тым, што «на працягу васьмі гадоў амерыканская авіябаза прынесла шмат розных праблем насельніцтву Кіргізіі». Але, калі амерыканцы прапанавалі добрыя грошы, дэпутаты практычна пагалоўна прагаласавалі за тое, каб база засталася. Аднак самае цікавае тое, што, як высвятляецца, у пенітэнцыярных установах Кыргызстана спяванне дзяржаўнага гімна шырока і даўно практыкуецца ў якасці катавання. Як сцвярджаецца ў матэрыялах камісіі пры парламенце краіны, у дачыненні да асуджаных ужываліся такія спосабы катаванняў, як «навучанне» спеву гімна і спяванне гэтага гімна пяць разоў на дзень. Вось фрагмент апісання аднаго такога катавання: «Пяць разоў на дзень іх (взяняў-мусульманак) выводзілі перад мужчынамі, прымушалі здымаць хустку і спяваць гімн Кыргызстана».

▶ ФЕСТИВАЛЬ

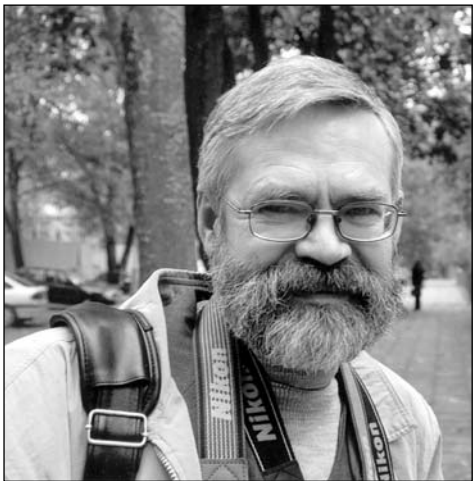
«ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ПАЭЗІІ»: ХАЛІФЫ НА ГАДЗІНУ, ПАВЕТРАНЫЯ КАЧЭЎНІКІ

Ева ВАЙТОЎСКАЯ

«Вялікае княства паэзіі» («Magnus Ducatus Poesis») — міжнародны паэтычны фестываль, сутнасць якога — звязаць у часе і прасторы сучасную культуру краінаў-спадкаемцаў Вялікага княства Літоўскага. ВКП — вандроўны праект. Ён быў задуманы і распачаўся ў 2005 годзе ў Мінску і за чатыры гады — праз Вільню, Кракаў, Кіеў, Львоў і нават Харкаў ды зноў Вільню, зрабіўшы кола, вярнуўся «на радзіму». Яго ўдзельнікі — паэты і музыкі з Беларусі, Літвы, Польшчы, Украіны. 23 кастрычніка ў Мінску адбудзецца чарговая вечарына ВКП. Гэтым разам — для шырокай аўдыторыі, у вялікай залі: раней чытанні фестывалю насілі хутчэй камерны характар. Напярэдадні падзеі мы звязаліся з паэтамі, што будуць прадстаўляць у Мінску чатыры краіны, чытаючы як свае ўласныя вершы, так і іх пераклады на родныя мовы. Па нашай просьбе ўдзельнікі ВКП адказваюць на пытанні: «Як вы разумееце метафару «Вялікае княства Паэзіі»? Які сэнс вы ўкладаеце ў свой удзел у фестывалі з такой назвай?»

Уладас Бразюнас (Вільня, Літва)

паэт, перакладчык, адзін са стваральнікаў канцэпцыі фестывалю

Фота: Элінаса Батрушыска

— «Magnus Ducatus Poesis» я б ахарактарызаваў як супольнасць паэтаў і перакладчыкаў паэзіі, музыкаў, мастакоў, іншых творцаў, стваральнікаў і крытыкаў мастацтва народаў Цэнтральнай Еўропы — літоўскага, беларускага, латышскага (і латгалскага), польскага, рускага, украінскага і іншых (уклучна з нацыянальнымі меншасцямі гэтых краін). Гэта супольнасць ствараецца на аснове этычных і эстэтычных каштоўнасцяў, а таксама, паводле словаў літоўскай літаратуразнаўцы Ванды Забарскайтэ, «на аснове рэспубліканскіх ідэй ВКЛ — свабоды, талерантнасці і такіх каштоўнасцяў, як чалавечая годнасць і грамадзянскі абавязак».

Усё гэта — як бы субстрат, які не кідаецца ў вочы, падмурак, на якім будуюцца гмах паэзіі (у шырокім сэнсе), паэзіі, што яднае, дапамагае пераступіць межы чалавечай замкнёнасці, непаразумення... Які сэнс я ўкладаю ў свой удзел у паэзіі? О, гэта пытанне ўсяго жыцця.

«Творчая візітоўка»
Уладаса Бразюнаса:

Балцкія мовы

словы дадзеныя балтам
нібы латнікі з малітвай
каранямі пад асфальтам
шлях накрэслаць па зямлі твоей

выбухныя быццам бомбы
ў ночы чуюцца чужоі
калі б мог іх піў нагбом бы
за латышскаю мяжой

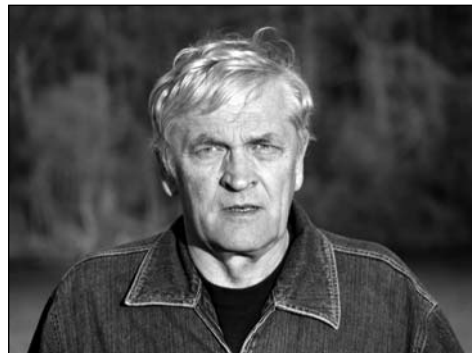
мкнуў бы ў неба склон кульгавы
вінавальны без віны
і даўгавечнаю Даўгавай
разгайдаў званы Дзвіны

родны творны жыццядаіны
ўсе выбалтываюць тайны
бы вяслуючы на роўных
у балтыйскіх чорных чоўнах

Пераклаў з літоўскай Андрэй Хадановіч

Богдан Задура (Пулавы, Польшча)

паэт, перакладчык

— Гэта вельмі прыгожая назва, якая з аднаго боку выслаўляе годнасць паэзіі, а з іншага, дзякуючы гістарычнай асацыяцыі, кажа пра міжнародную супольнасць. Гэта метафара супрацоўніцтва па-над межамі і мовамі.

Часам логіка падказвае мне ставіць пад сумнеў сэнс свайго ўдзелу ў гэтым праекце. Ехаць шмат гадзін у цяжкім, каб прачытаць адзін верш і адзін, два пераклады? Але, з іншага боку, гэта шанец паслухаць вершы сяброў, пабачыць іх, пагаварыць, даведацца пра штосьці новае. Знайсці нешта, што хацелася б перастварыць па-польску. А трапіць у прыгожа выдадзеную анталогію «Magnus Ducatus Poesis» — гэта таксама рэч, вартая творчай працы.

«Творчая візітоўка» Богдана Задуры

Дзюймовачка

маё дзіця
вельмі ўсхваляванае
запаўняе літаратурны дзённік

настаўніца казала
што трэба ўпісаць
назву аўтара
і пару сказаў

ну і напішы

але што мне напісаць

ну напішы
кніжка мне спадабалася
таму што

я напішу што
не спадабалася
бо Дзюймовачка не выйшла замуж за сына

Жабы а выйшла за Прынца Эльфаў бо гэта
глухая кніжка бо ў ёй перамагло дабро
а не зло

майму дзіцяці
праз тры месяцы спаўняецца дзевяць гадоў
а яно ўжо ведае што хоча напісаць
і я не ведаю што сказаць на гэта

Пераклаў з польскай Андрэй Хадановіч

Сяргей Прылуцкі (Брэст, Беларусь)

паэт, празаік

— «Вялікае княства Паэзіі» для мяне не столькі віртуальнае дзяржтварэнне, колькі такая сабе віртуальная паэтычная міні-партыя. Праўда, партыя гэтая больш падобная да зборшчы анархістаў, якіх аб'ядноўвае адна рэч: вернасць паэзіі і самім сабе. А сэнс удзелу — пабачыць камрадаў з Беларусі, Літвы, Польшчы, Украіны і абмеркаваць далейшую стратэгію паэтычных кантактаў з рэчаіснасцю.

«Творчая візітоўка»

Сяргея Прылуцкага

Контурная карта памяці

Калі ты забудзеш гэтыя перапынкі
ў жыццёвых раскладах, мілосную клаўнаду
кароткіх сустрэч, твая пляжы і будынкі,
дзе мы кармілі похапкі нашу пажаду, —

пастаў сцяжок на мапе маёй краіны,
як напамін, што нас прывялі да згубы
гэтыя словы, падобныя на руіны,
гэтыя фразы, распалыя, быццам трупы.

Мы не сядземем болей каля вакзалу,
калі на руках квітка — і твая чужыя.
Усе твая ночы, каторых так не хапала,
усе вар'яцтвы, каторымі даражылі —

адзінае, што мы мелі і што ўмелі.
Мы спалі ў вагонах і на пясочным кварцы.
Кожнае раницы неба над намі блішчэла
залатою фіксою свайго паўднёвага сонца.

Нашы будні былі феерычнаю стужкай
навінаў.
Мы чыталі ўсё акрамя гараскопаў на заўтра.
Але ведалі, час нічога па нас не пакіне
акрамя падрэзаных анатамічных карты.

І цяпер я сяджу ў кавярні і мімаволі
здаваю нашы вяслыя эскапады.
Пра мілосць, якая, змяніўшы хукі і паролі,
забыла пакінуць новыя каардынаты.

Астас Слівінскі (Львоў, Украіна)

паэт

— У дадатак да ўсіх гістарычных і геакультурных прывязак, «Вялікае княства

Паэзіі» — гэта можа быць і такая сабе антыплатонаўская ідэя. Платон, як вядома, не любіў паэтаў, а яны ўзялі і стварылі сваю дзяржаву, у той час як філосафам гэта так і не ўдалося. Праўда, я сумняюся, што паэтам удалося б адваяваць дзесьці для яе хоць бы лапак зямлі, а яшчэ больш сумняюся, што камусьці было б зручна там жыць. Лепш за ўсё ўяўляць сабе гэту дзяржаву падобнай да каганата, паветранай качавой краіны без каардынат і сталай прапіскі, дзе кожны — халіф на гадзіну. Уласна, так яно і ёсць.

Мар'яна Саўка (Львоў, Украіна)

«Творчая візітоўка» Мар'яны Саўкі

Там дрэвы ў срэбных зморшчынах кары.
Там цвыркуні ў крыжках жывуць старых.
Траву яшчэ анёлы не касілі,
а далягляд крануў туманец сівы.
...я легла б некалі на гэтым цвінтары...
Як дзень прывяжэ, каб заснуць да ранку,
у коўдру загарнуўшыся з барвянку
і зорка божа я авеціць тры
пагоркі з вёскай, тая дагары
падые твар, каб зноў перажэгнаць іх —
усіх, хто ўжо ў зямлі, на небе або ў хаце —
ці то абліччы, ці то дрэварыты.
Імёны іхнія навек адбіты
у кнізе смутку і радасці, дзе квіты
ўсе ворагі, забойца і забіты,
вядзьмаркі, немаўляты, святары.
...я легла б некалі на гэтым цвінтары...

Пераклаў з украінскай Уладзімір Арлоў

Міжнародны фестываль «ВЯЛІКАЕ КНЯСТВА ПАЭЗІІ»

Уладзімер Арлоў, Вера Бурлак, Віктар Жыбуль,
Сяргей Прылуцкі, Андрэй Хадановіч (Беларусь)
Уладас Бразюнас, Вітас Дэкшніс,
Антанас А. Енінас, Данатас Пятрошус,
Альвідас Шляпікас (Літва)
Яцэк Гутараў, Богдан Задура,
Лешак Энгелькінг (Польшча)
Дзьмітро Лазуткін, Мар'яна Саўка,
Астас Слівінскі (Украіна)
Музыка: Сяргей Пукст (Беларусь)

23 кастрычніка
Беларуская дзяржаўная акадэмія мас-
тацтваў, тэатр-студыя Я. Міровіча
пр. Незалежнасці, 81 (II паверх)

Пачатак а 19.00 гадзіне
Уваход вольны

▶ ФОРУМ

ПЕРАКЛАД — СВЯТОЕ: СУСТРЭЧА Ў АРМЕНИЇ

Алесь ГІНЗБУРГ

У 405 годзе асветнік Месроп Маштоц стварыў армянскі алфавіт, пасля чаго пераклаў Біблію на армянскую мову. Гэткая ранняя далучанасць да кніжнага слова дапамагла армянам атрымаць культурную самабытнасць, здабыць і адстаяць сваю дзяржаўнасць. Таму Арменія — адзіная ў свеце краіна, дзе Свята перакладчыка — дзяржаўнае свята. Адзначаюць яго 10 кастрычніка, цэнтр святкаванняў — вёска Ашакан, дзе пахаваны Маштоц, кананізаваны армянскай апостальскай царквой. Сёлета да ўрачыстасцяў у Ашакане далучыліся ўдзельнікі III Форума перакладчыкаў і выдаўцоў краін СНД і Балтыі, які ладзіцца пад эгідай Міністэрства культуры Арменіі і пры падтрымцы Міждзяржаўнага фонду гуманітарнага супрацоўніцтва краін-удзельніц СНД.

«Мастацкі пераклад — аснова армянскай культуры», — зазначыў адзін з чыноўнікаў Мінікульту Арменіі, уручаючы 10 кастрычніка ў Ашакане традыцыйныя прэміі перакладчыкам з армянскай мовы і на армянскую. Перакладчыкі літаратуры, што прадстаўлялі ў Арменіі былыя саюзныя рэспублікі, у той дзень і ў тым месцы мелі унікальны шанец адчуць, што іх пакліканне не проста важнае і запатрабаванае — сакральнае. Мела месца набажэнства, прэміяваных перакладчыкаў віталі высокія царкоўныя асобы. Не кожны прадстаўнік гэтага важнага і пачэснага занятку сустракае на радзіме супастаўнае шанаванне.

Форум працаваў з 7 па 10 кастрычніка і сёлета меў назву «Практыка перакладу і рынак: механізмы ўзаемадзеяння нацыянальных літаратур». У ім удзельнічалі перакладчыкі і выдаўцы перакладной літаратуры з Арменіі, Беларусі, Грузіі, Латвіі, Літвы, Кыргызстана, Малдовы, Расіі, Таджыкістана, Украіны, Узбекістана, Эстоніі. Усяго на форуме сабралася каля 150 дэлегатаў.

У адрозненне ад папярэдніх дзвюх сустрэч, III Форум засяродзіўся на прыкладных, практычных пытаннях: як выдаць кнігу літаратураў адной краіны ў іншай? Якія шляхі выхаду на нацыянальны рын-

Беларусь + Арменія: пісьменнік Васіль Якавенка і арганізатарка Форуму перакладчыкаў і выдаўцоў Карына Халатава ў Ашакане, поруч з каменнай выявай літары «К» («Хрыстос»)

кі? І, галоўнае, адкуль браць грошы? Неабходнасць такога мерапрыемства вынікае з таго, што пасля распаду СССР на мапе свету паўстала 15 асобных дзяржаваў. Яны яшчэ не да канца забыліся на колішняе «святства», і ў той жа час новыя абставіны выклікаюць неабходнасць па-новаму выбудоваць стасункі. Груба кажучы, беларусы і грузіны, украінцы і таджыкі — зусім не браты навек, як вучыла савецкая ідэалогія, але чаму б розным культурам не абменьвацца па добрасуседску літаратурным досведам, тэкстамі?

Пра ўсё гэта ішла размова падчас «круглых сталаў» і майстар-класаў, якія праходзілі ў курортным мястэчку Цахкадзор, дзе месціцца Дом творчасці армянскіх пісьменнікаў і дзе ў свой час жыў і пісаў вершы армянскага перыяду Восіп Мандэльштам. Прыязнае сумоўе і атмасфера, створаная арганізатарамі, спрыялі дзелавым знаёмствам і папярэднім дамовам аб міжнародных выдавецкіх праектах, публікацыях.

Беларусь на Форуме прадстаўлялі прыватныя выдаўцы Зміцер Колас («Зміцер Колас») і Генадзь Вінярскі («Беларускі кнігазбор») і перакладчыкі новага пакалення Андрэй Хадановіч і Марыя Мартысевіч. Кіраваў беларускай дэлегацыяй пісьменнік, грамадскі дзеяч Васіль Якавенка, аўтар раманаў-трылогіі «Пакутны век». Васіль Цімафеевіч — даўні сябар армянскага народу — ласкава пагадзіўся даць «НЧ» бліц-інтэрв'ю па выніках паездкі і працы форума.

— *Спадар Васіль, як пачалося ваша знаёмства з Арменіяй?*

— Некалі рэдакцыя тоўстага літаратурнага часопіса прапанавала мне паехаць ў адну з саюзных рэспублік і напісаць пра яе, тую рэспубліку, добры мастацкі нарыс. Набліжалася акурат 60-годдзе СССР. Я выбраў Арменію і не шкадаваў потым; мясечнае падарожжа па гэтай краіне, наведванне прадпрыемстваў, музeyaў, цэркваў, архіваў, гутаркі з мясцовымі жыхарамі — усё гэта дазволіла мне спазнаць дынаміку жыцця і душу народа.

Гістарычныя ўмовы спрычыніліся да значнай рассяянасці нашых народаў па свеце. Тыя ж гістарычныя варункі, страта незалежнасці і проста прыгнечана-каланіяльнае існаванне працяглы час, далі люду гэтаксама і сацыяльна-псіхічны эффект

Уражвалі не толькі высокія скалы, захаплены нацыянальныя героі, прыцягвалі і натхнялі глыбіні гісторыі, пачынаючы з адметнай армянскай дзяржавы, заснаванай у VIII стагоддзі да нашай эры. Дзе былі разгалінаваная ўжо тады старажытная навука і развітая адукацыя, свая культура. Толькі ж як асабліваць характару і настрою армян успрымалася мной адна недарэчная, здавалася, з'ява: сум і сум у вачах, які стаяў і не праходзіў.

Даводзілася неаднойчы чуць пра трагедыі, перажытыя і няскончаныя. Выдатны армянскі пісьменнік Сера Ханзадзян апавядаў мне тады пра пісьмовы зварот нацыянальных дзеячаў культуры да кіраўніцтва СССР

з просьбай вярнуць Арменіі частку яе этнічнай тэрыторыі — Нагорны Карабах. Чаму?.. Як і тая гара Арабат, прастора Карабаха была па жывому адрэзаная ад Арменіі. І ўжо тады, на пачатку васьмідзесятых, добра памятаю, я адчуў наспяванне і подых створанага бальшавікамі міжнацыянальнага канфлікту, які пазней выліўся ў разню армян у Баку і Сумгаіце.

Я быў нявольным сведкам, калі нават не ўдзельнікам тых трывожных падзей, бо да мяне, пісьменніка, прадстаўніка іншай рэспублікі, звярталіся на шмат-

тысячных мітынгах людзі... Так, даведзены міжэтнічным абсурдам да роспачы людзі, яны шукалі праўды, падтрымкі, парады. І менавіта ў Сцепанакерце, а не дзе-небудзь, я ўпершыню адчуў і зразумеў, што такое Народны фронт як з'ява; надаючы добры зарад душы, яна па-сапраўднаму хвалявала.

— *Беларусь і Арменія. Учым вы бачыце падабенства і розніцу нацыянальных літаратур і культур?*

— Ёсць гістарычныя падставы гаварыць пра наша братэрства і агульную веру, хаця краіны аддалены між сабой на тысячы вёрст. І — што агульнае — ляжаць яны на скрыжаванні шляхоў, падуладных разбою і войнам.

Дарэчы, падабенства ў побытавай і нацыянальнай культурах мала, ды толькі сутнасць адна: на сваіх адрозных этнічных сімвалах, літаратурных вобразах і характарах склаўся і далей выхоўваецца, развіваецца этнас, народ. Літаратура старажытная і сучасная, этнічная культура спрыялі і спрыяюць самаўсведамленню гэтага народа як адзінай супольнасці, выяўляючы ягоны міралюбны характар і годнасць.

У адрозненне ж ад беларускай літаратуры, у армянскай паўней раскрываецца далёкае мінулае, а ў нашай — Вялікая Айчынная вайна, драмы і трагедыі савецкага часу, што і зразумела. Тэме вайны і народа ў вайне, клопату станаўлення і развіцця беларускай супольнасці прысвечана і такая мастацкая рэч, як трылогія «Пакутны век», названая на форуме перакладчыкаў беларускім эпэсам. Як ні дзіўна, але сваім зместам, эмацыйна-лірычным і эпічным ладам яна перагукваецца з армянскім эпэсам, вазьміце «Кнігу тужлівых песнапенняў» і іншыя. Сем'і армян мацней трымаюцца за родную мову і таму ствараецца ўражанне пра іхнюю больш цэльную нацыю.

Аднак гістарычныя ўмовы там і тут спрычыніліся да значнай рассяянасці нашых народаў па свеце. Тыя ж гістарычныя варункі, страта незалежнасці і проста прыгнечана-каланіяльнае існаванне працяглы час, далі люду гэтаксама і сацыяльна-псіхічны эффект — адчуванне сваёй нацыянальнай непаўнацэннасці, нігілізм, уласцівы ў той ці іншай меры абодвум народам. З гэтай супольнай заганай можна і варта змагацца, ёсць сродкі, але яны ў нас амаль не выкарыстоўваюцца.

— *Якая, на вашу думку, карысць ад форуму?*

— Карысць была і будзе! Найперш у прапагандзе кожным удзельнікам форума адметных нацыянальных ці этнічных узораў творчасці, у пераносе на сваю літаратурную глебу твораў іншых народаў і літаратур, што хоць нейкім чынам здольнае супрацьстаяць масавай, эпігонскай літаратуры і культуры эпохі глабалізму, узбагачаць не толькі самі літаратуры, але і душы людзей.

Калі больш канкрэтна, то на форуме ўсе ўдзельнікі нашай дэлегацыі за колькі дзён перазнаёмліліся з іншымі і перакладчыкамі і выдаўцамі, паглядзелі, патрымалі ў руках на выставе іхнія кнігі, знайшлі ўзаемапаразуме, абгаварылі намеры, а то і сумесныя праекты ў галіне перакладаў і выдавецкай дзейнасці, абмяняліся адрасамі і таму годна чуліся. Факт! Дамовіліся з украінскім часопісам «Всесвіт» аб выпуску нумара, прысвечанага сучаснай беларускай літаратуры, і падобная практыка мае развітацца.

У мяне асабіста, напрыклад, з'явіўся спадзеў на нейкую ўдачу, бо калегі-літаратары ажно з трох краіны павезлі з сабой ідэю перакладу маёй трылогіі «Пакутны век» на іншыя мовы.

Мне падаецца, што літаратурныя кантакты і зносіны лгга разглядаць у пэўнай меры як тую ж народную дыпламатыю. Гэта высакародная справа, і беларускія перакладчыкі і выдаўцы маюць рашучы намер яе падтрымліваць, доўжыць.

▶ ВАНДРОўКА

Аўтасцюпам па Еўропам

◀ Заканчэнне.
Пачатак у №№ 36, 37

Старажытны этнас і цукеркі

Вось і порт. Паром Талін—Хельсінкі. Кошт вагаецца ад 20 да 30 еўра. Паромы — гэта 9-павярховыя дамыны, у якіх можна жьць, есці, піць, спаць, завісаць у інтэрнэце (wi-fi), ладзіць канцэрт, тусіць, бадзяцца па кавярнях і г. д.

Для аматараў свежага паветра адчынена верхняя палуба з кавярняй. У час адпльця вецер моцны. Далей у мора — здзімае прадметы са сталоў. Пасля пачынае перакульваць драўляна-металічныя крэслы, зрывае з вас адзенне і папросту заганяе ўсіх аматараў свежага паветра назад у каюты.

Хельсінкі сустракае маленькімі маляўнічымі выспачкамі. Па высадачных хадах-пераходах не менш як праз 20 хвілін выходзіш на вуліцу. Фіны цягнуць блокі таннага эстонскага піва і іншых напоў.

Хельсінкі нагадвае Мінск. Такія ж «выспы» старасветчыны сярод індустрыяльна-бетонных спарудаў. Ну, хіба, не такіх жудасных. Але атмасфера падобная. Ніякага жадання граць на вуліцы ў музыкі не ўзнікне, а калі ўзнікне — паліцэйскі нагадае вам, што на «гэта патрэбны спецыяльны дазвол». Горад выратаўваюць цудоўныя шхуны, старыя караблі з ветразямі, што стаяць уздоўж партовых прычалаў. Там-сям — знакі расійскай прысутнасці: арлы, помнік імператару... Падспудна адчуваецца павага да расійскага цара, які, адваяваўшы Фінляндыю ў Швецыі, падарыў ёй аўтаномію, якая стала пачаткам шляху да незалежнасці.

Незалежная Фінляндыя, маладая краіна (як сёння яе ўспрымаюць фіны), якая ганарыцца сваёй прыродай, эпасам «Калевала» — і... цукеркамі! «Салміаккі» — фінскія салодкасці, якія лепш называць «горычамі» і «салёнымі». На аматара: хтосьці выплывае ў першую хвіліну, а хтосьці закупляецца кілаграмамі.

«Пралетарскасць» фінаў і Хельсінкі падкрэслівае манумент у цэнтры горада ў выглядзе трох голых мужчынаў-кавалёў. Дакладныя прапорцыі цела, моц рук і ўзнятыя молаты над кавалкам металу. Быў бы дзяўчынай — не адыходзіў гадзінамі.

Спын па Фінляндыі такі ж, як і паўсюль. Але мае асаблівасць: падбіралі мяне збольшага вадзіцелі, якія раней самі вандравалі. У 1970-я аўтаспын, як і хіпанства, быў распаўсюджаны сярод фінскай моладзі. Адзін з вадзіцеляў прыгавдаў свае вандроўкі на

рок-фэсты, «the Doors» і масавае наркатычнае шаленства ў гэтым асяродку, пасля чаго ён, расчараваўшыся, скінуў хіпанскую джынсу і стаў моладзевым камуністычным лідэрам, наведваў з дэлегацыяй СССР. Дагэтуль верыць у ідэалы марксізму, з захапленнем узгадвае сваё хіпанскае мінулае і падбірае ўсіх аўтаспынераў.

Чароўны свет Мумі-дален

Адна з мэтаў маёй паездкі — наведваць мясціны, звязаныя з жьццём і творчасцю Туўэ Янсан, пісьменніцы, якая прыдумала чароўны свет, даліну мумі-троляў Мумі-дален. Мілена — знаёмая, у якой я начаваў у Хельсінкі, — кажа, што Туўэ жыла непадалёк ад царквы, дзе я сёння быў, яе муж знаёмы з братам Янсан, а яе лецішча — у 50 кіламетрах ад Хельсінкі. Адурэць! «Можа яшчэ пазнаёміце?! Ясна, што не з самой Туўэ, а з кімсьці з яе знаёмых?» — пытаюся ў Мілены.

Задавальваюся размоваю з яе сястрой Міке, што працуе перакладчыцай з фінскай на шведскую. Фінляндыя — краіна дзвюхмоўя! І закон, па словах Міке, часам не выконваецца.

Каб пабачыць старое фінскае мястэчка, фіны адпраўляюць мяне ў Парвоа. Гарадок для турыстаў. Правінцыйныя вулачкі з драўлянымі дамкамі і царквой з караблём пад столлю, сціпая

ратуша ніяк не ўкладаюцца ў звыклія ўяўленні пра «стары горад». Таму Фінляндыя крыху выпадае з гэтага еўрапейскага кантэксту і не ідзе ў параўнанне нават з Беларуссю.

Лецішча, якое Туўэ набыла ў гады сусветнай славы, знаходзіцца ў ваколіцах Парвоа. Гэты архіпелаг, напэўна, вельмі слаўны і мілы турыстам, проста не дае вам выбрацца да адкрытага мора: мноства выспаў перакрываюць усю перспектыву і ператвараюць марскі бераг у азэрны край без хваляў і ветру. Па выспях рассяяны фінскія лецішчы, якія здзіўляюць аднастайнасцю пабудовы: драўляныя дамкі чырвонага колеру падобнай канструкцыі. Ніякай раскошы. Але мне спадабалася, як фіны ўмеюць упісаць домік у прыродны абшар. Такое ж назіралася і ў спальных раёнах Хельсінкі, дзе 2–5-павярховыя шэранькія каробкі былі «ўтоплены» ў сасонніках, парках і лесапасадах.

Шлях дадому

Трэўэлінг завершаны, час муваць ту хоўм. Падчас падарожжа з-за частых размоваў па-англійску галава пераходзіць менавіта на такую «трасянку».

Шлях дадому пралягае праз Расію. Праз Котку (гарадок) і цывілізаваную частку Карэліі (этнаграфічнага рогіёна, які дагэтуль этнографы і фалькларысты

вывучаюць у фінскім універсітэце), дабіраюся да мяжы. Расіянін, што бярэцца перавезці мяне праз мяжу, на нейтралцы закладае шматкілаграмовыя пакункі з фінскім мясам у капот, абмяркоўвае з прыцелем найбольш хадавыя ў прыгранічнай зоне тавары... Усё вельмі нагадвае нашу «брэст-тэрэспальскую» гандлярскую мітусню. Чарга на некалькі гадзінаў і начоўка на запраўцы пад Выбаргам.

На мэце маю праляцець Піцер па кальцавой і Расію — па Кіеўскай шашы, у надзеі дабрацца да радзімы да ночы. Здзіўляюць баршчавікі ў чалавечы рост паабпал расійскіх дарог. Быццам яго культывуюць. У кіроўцах (пераважна трапляліся піцёрскія) здзіўляе іх салідарнасць у пытанні «фашыстоўства» эстонцаў і латышоў. Не могуць прыняць перанос помніка савецкаму салдату ў Таліне і станюць водгукі пра SS.

Але найбольш здзіўляе простыя рабочы дзядзька, які аспярожна пачынае гаманіць пра Сталіна, парадак, які ён завёў, адсутнасць злчыннасці ў яго час. Потым пераходзіць на Гітлера, які падняў эканоміку, вынішчыў хуліганства... Задаеш пытанне: а «чорныя вораны», якіх людзі чакалі ўначы, седзячы на чамаданах? Масавыя расстрэлы? У адказ: «Усё роўна дэмакратыі не пабудуеш. Іхнія дэмакратыі — г.но. Няма там справядлівасці. Адзін у раскошы, другі — жабрак. А сапраўднае, гэта, як бацшнік кажучы, — калі мір, усе любяць адзін аднаго, няма нічога прыватнага, усё для ўсіх».

Яшчэ адно, што было агульным у размовах з усімі вадзіцелямі-расіянамі — гэта скарга на алігархаў, што трымаюць у руках шалёныя багацці, у той час як іншыя не маюць да іх доступу. Цікава, але некалькі вадзіцеляў мне тлумачылі адрозненне паміж

еўрапейскім і рускім менталітэтам аднолькавым прыкладам: «Еўрапеец будзе лічыць выгядным прыбытак нават у 15 працэнтаў, расіянін жа не будзе працаваць, калі прыбытак менш як 300 працэнтаў, прычым адразу».

Расіяне зайздросцяць нам, бо ў нас няма алігархаў і масавай галечы. Але ў нас няма і такіх рэсурсаў... Хваляць нашага прэзідэнта і не разумеюць скаргі на «недахоп дэмакратычных свабодаў».

Пасля Расіі

Вадзіцель, што падвозіў да беларускай мяжы, — бард з Піцера, дзядзька выразна інтэлігентска-дзідэнкага і ў той жа час патрыятычнага настрою, — сказаў сумную рэч, якую я чуў ужо не раз ад расіянаў: «Трэба змірыцца, Расіі хутка не стане. Яшчэ гадоў 70–80. Алігархі папросту давядуць да краю. Ну што ж, у нас была слаўная гісторыя, іншыя імперыі і такога не мелі. Але ўсяму ёсць пачатак і канец. Гэта трэба прыняць і спакойна рабіць далей сваю справу».

Пад такі песімістычны гоман уезджаю на радзіму. На мяжы расіяне правяраюць пашпарты, не пускаюць піцёрца, які забыў дакумент дома (хто сказаў, што межаў няма?). А за мяжой чакае Віцебшчына. Цікава, што Беларусь пачынаецца крыху раней за дзяржаўную мяжу больш акуратнымі дварамі ў вёсках, адсутнасцю баршчавіка абпал дарогі.

Этнічнае не выкрасліць! Расійскія навукоўцы дагэтуль разглядаюць паўднёвую Пскоўшчыну як этнічныя беларускія землі. На тым баку мяне чакала прыдарожная кавярня, Віцебск, «завісоны» пад Бешанковічамі (ну хто вам казаў, што дарога дамоў заўжды хутчэй?). І вось аўтобус №113 вязе мяне з трасы да станцыі метро Маскоўская.

